

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: Облік і аналіз дебіторської заборгованості ТДВ «Запорізький
хлібокомбінат №1»

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0718-1-з

Спеціальності облік і оподаткування, освітня
програма облік і аудит

Спеціалізації облік і аудит у підприємстві

М.Г. Вовушко

Керівник: к.н.держ.упр., доцент Пушкарь І.В.

Рецензент: д.е.н., проф. Проскуріна Н.М.

Запоріжжя 2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Освітній рівень магістр
Спеціальність 071 Облік і оподаткування,
освітня програма облік і аудит
Спеціалізація облік і аудит у підприємстві

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Зав. кафедри _____ Н.М. Шмиголь
«__» _____ 2019р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Вовушко Маргариті Геннадіївни

1. Тема роботи: Облік і аналіз дебіторської заборгованості ТДВ «Запорізький хлібокомбінат №1» керівник роботи Пушкар І.В. к.н.держ.упр., доцент, затверджені наказом ЗНУ від 04.07.2019 р., № 1111-с.
2. Строк подання студентом роботи 2 грудня 2019 р.
3. Вихідні дані до роботи: спеціальна література, законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, дані фінансової звітності підприємства, облікові статті за темою дослідження.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): дослідити теоретико-методичні засади обліку та аналізу дебіторської заборгованості; вивчити особливості бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості на підприємстві ТДВ «Запорізький хлібокомбінат №1»; проаналізувати стан оборотних активів на ТДВ «Запорізький хлібокомбінат №1».
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): 28 рис., 32 табл. та 5 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	к.н.держ.упр., доцент Пушкарь І.В.	19.08.2019	19.08.2019
2	к.н.держ.упр., доцент Пушкарь І.В.	16.09.2019	16.09.2019
3	к.н.держ.упр., доцент Пушкарь І.В.	07.10.2019	07.10.2019

7. Дата видачі завдання: 08 липня 2019р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної Роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	липень 2019	виконано
2.	Написання вступу	липень 2019	виконано
3.	Виконання першого розділу	серпень 2019	виконано
4.	Виконання другого розділу	вересень 2019	виконано
5.	Виконання третього розділу	жовтень 2019	виконано
6.	Написання висновків	листопад 2019	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	листопад 2019	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	грудень 2019	виконано

Студентка _____
(підпис)

М.Г. Вовушко

Керівник роботи _____
(підпис)

І.В. Пушкарь

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____

Ю.М. Уманська

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 135 с., 28 рис., 32 табл., 12 додатків, 58 джерел.

Об'єкт дослідження – процес формування дебіторської заборгованості підприємства, що підлягає відображенню в бухгалтерському обліку, аналізу та фінансовій звітності ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1».

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку та аналізу дебіторської заборгованості з метою підвищення ефективності та результативності діяльності підприємства.

Методи дослідження: системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів. Під час виконання дослідження використано загальнонаукові методи пізнання: історичний метод, методи індукції та дедукції, теоретичного узагальнення і порівняння; методи економічного та статистичного аналізу, методи причинно-наслідкового зв'язку та абстрактно-логічний метод.

Розкрито тему обліку та аналізу дебіторської заборгованості на прикладі підприємства ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1». Надано характеристику основним показникам фінансово-господарської діяльності підприємства. Вивчено організаційно-методичні аспекти обліку і аналізу дебіторської заборгованості досліджуваного підприємства.

Основні результати дослідження полягають в тому, що: уточнено та доповнено сутність поняття «дебіторська заборгованість»; досліджено систему класифікації дебіторської заборгованості; запропоновано розширити робочий план рахунків, створити та впровадити графік документообігу, кредитну політику, систему оцінки покупців, кредитний рейтинг; розроблено щоденний звіт з моніторингу за дебіторською заборгованістю, рекомендовано використовувати сучасні форми рефінансування.

Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення

достовірності, оперативності та аналітичності облікової інформації для забезпечення дієвості контролю та підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю товариства; можуть впроваджуватися в практику роботи вітчизняних підприємств. Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить забезпечити адекватне відображення операцій з обліку дебіторської заборгованості сучасним умовам господарювання; своєчасне одержання та аналіз необхідної інформації керівництвом.

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ, ДЕБІТОРИ, ЛІКВІДНІСТЬ, ФІНАНСОВИЙ СТАН, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, КЛАСИФІКАЦІЯ, АНАЛІЗ, ЕФЕКТИВНІСТЬ, РЕЗЕРВ СУМНІВНИХ БОРГІВ, ОБОРОТНІСТЬ.

SUMMARY

Qualification work: 135 p., 28 fig., 32 tables, 12 applications, 58 sources.

The object of study is the process of formation of accounts receivable of the enterprise, which is to be reflected in accounting, analysis and financial reporting of TD “Zaporizhzhya Bakery № 1”.

The purpose of qualification work is to substantiate theoretical provisions and develop practical recommendations for improving the accounting and analysis of accounts receivable in order to improve the efficiency and effectiveness of the enterprise.

Research Methods: A systematic approach to the study of economic phenomena and processes. In the course of the research general scientific methods of cognition were used: historical method, methods of induction and deduction, theoretical generalization and comparison; methods of economic and statistical analysis, methods of causation and abstract-logical method.

The topic of accounting and analysis of receivables on the example of the enterprise of Zaporizhzhya Bakery № 1 was presented. The characteristics of the main indicators of financial and economic activity of the enterprise are given. Organizational and methodical aspects of accounting and analysis of receivables of the studied enterprise are studied.

The main results of the study are that: the essence of the concept of "accounts receivable" is specified and supplemented; the system of classification of accounts receivable is investigated; proposed to expand the work plan of accounts, to create and implement a workflow, credit policy, customer rating system, credit rating; a daily report on receivables monitoring is developed, it is recommended to use modern forms of refinancing.

The results of the study are aimed at improving the reliability, efficiency and analyticity of accounting information to ensure the effectiveness of control and increase the efficiency of debt management of the company; can be implemented

in the practice of domestic enterprises. The practical application of the recommendations proposed by the author will allow to ensure an adequate reflection of the accounts receivable accounting operations to the current economic conditions; timely receipt and analysis of necessary information by management.

DEBT RECEIVABLES, DEBTORS, LIQUIDITY, FINANCIAL
CONDITION, SOLVENCY, PROFITABILITY, CLASSIFICATION,
ANALYSIS, EFFICIENCY, OBJECTIVITY

ЗМІСТ

Завдання на кваліфікаційну роботу	
Реферат	
Summary	
Вступ.....	10
1. Теоретико-методичні основи обліку та аналізу дебіторської заборгованості підприємства	
1.1 Економічна сутність та класифікація дебіторської заборгованості.....	14
1.2 Нормативно-правове регулювання обліку дебіторської заборгованості.....	21
1.3 Методика аналізу дебіторської заборгованості.....	24
2 Організаційно-методичні аспекти обліку дебіторської заборгованості на ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1»	
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	43
2.2 Аналітичний та синтетичний облік дебіторської заборгованості.....	64
2.3 Удосконалення обліку дебіторської заборгованості	77
3 Аналіз та оцінка ефективності управління дебіторською заборгованістю на ТДВ «Запорізький хлібокомбінат №1»	
3.1 Структурно-динамічний аналіз дебіторської заборгованості.....	79
3.2 Аналіз оборотності дебіторської заборгованості.....	87
3.3 Напрями підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю.....	95
Висновки.....	97
Перелік посилань.....	100

Додаток А «Значення дебіторської заборгованості за думкою різних іноземних науковців».....	107
Додаток Б «Класифікація дебіторської заборгованості різними науковцями».....	108
Додаток В «Порівняння обліку дебіторської заборгованості за П(С)БО та МСФЗ».....	110
Додаток Д «Структура ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1».....	112
Додаток Е «Основні коефіцієнти аналізу дебіторської заборгованості».....	113
Додаток Д «Баланс» на 31.12.2017 ТДВ «Запорізький хлібокомбінат №1».....	115
Додаток И «Звіт про фінансові результати за 2017 рік ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1».....	119
Додаток К «Баланс» на 31.12.2018 ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1».....	122
Додаток Л «Звіт про фінансові результати за 2018 рік ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1».....	126
Додаток М «Горизонтальний та вертикальний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості на ТДВ «Запорізький хлібокомбінат №1».....	129
Додаток Н «Коефіцієнти оборотності дебіторської заборгованості ТДВ «Запорізький Хлібокомбінат № 1».....	131
Додаток П «Коефіцієнти оборотності кредиторської заборгованості ТДВ «Запорізький Хлібокомбінат № 1».....	133
Додаток Р «Відомість моніторингу дебіторської заборгованості для ТДВ «Запорізький Хлібокомбінат № 1».....	135

ВСТУП

Дебіторська заборгованість на підприємстві, незалежно від форм власності, є важливою, оскільки вона допомагає упорядкувати інформацію, сприяє прозорості і достовірності даних із розрахунковими операціями за позиками дебіторам.

В умовах конкуренції та нестабільності економіки підприємства намагаються залишитися на ринку, тому починають надавати товарні (комерційні) кредити, але надмірне застосування такого способу продажів може визвати неконтрольований ріст дебіторської заборгованості, зниження ліквідності та платоспроможності підприємства. І тому облікове забезпечення розрахунків та ефективний аналіз за дебіторською заборгованістю є однією з важливих заходів підприємства, які сприяють своєчасності та прискоренню розрахунків із контрагентами, що в майбутньому надасть можливість уникнути прострочення сплати боргу, та скоротить або подолає дефіцит оборотного капіталу підприємства.

Отже актуальність теми полягає у тому, що добре побудований, належним чином організований облік дебіторської заборгованості, тобто якісна проінформованість про їх наявність та рух мають суттєве значення в управлінні діяльністю кожного підприємства. Тому сьогодні об'єктивно виникли умови для перегляду існуючої практики обліку та аналізу дебіторської заборгованості як важливої складової виробничого потенціалу підприємства для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Питання, пов'язані із обліком дебіторської заборгованості всебічно розглядали такі вітчизняні та закордонні науковці: Белозерцев В. Голов С.Ф., Драбаніч А. В., Кірейцев Г.Г, Крайник О.П., Клепікова З.В., Кручак Л.В., Лищенко О.Г., Момот Т., Новицька Н. В., Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б., Д. Стоун, К. Хітчинг та інші. Також, у дослідженні питань методології аналізу дебіторської заборгованості вагомий внесок

зробили вчені-науковці: Л.А. Лахтіонова, П.Ю. Буряк, Н.М. Деєва, Є.В. Мних, Г.Г. Кірейцев, К.В. Ізмайлова, Р.А. Слав'юк та ін. Звичайно зараз з'являється велика кількість нових досліджень, зокрема: Т.А. Демченка, Т.М. Ковальчук, І.Г. Корнієнка, С.С. Масіян, Н. Матициної. Проте, викладені ними результати досліджень є недостатніми і потребують подальшого удосконалення.

Беручи до уваги результати досліджень проведені науковцями, зауважимо, що не всі проблемні питання з обліку і аналізу дебіторської заборгованості нині вирішені, а наявність невирішених проблем, дискусійність окремих теоретичних положень, їх практичне значення обумовлюють актуальність обраної теми, визначають цільову спрямованість теми дослідження.

Відповідно, виникає об'єктивна необхідність у системному дослідженні питань визнання дебіторської заборгованості, документального відображення, узагальнення її на рахунках бухгалтерського обліку, виділення елементів облікової політики та організації аналізу щодо стану, руху і ефективності використання цього виду заборгованості. Практична і теоретична значущість зазначених проблемних питань визначає актуальність теми дослідження, його мету та завдання.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень з обліку і аналізу дебіторської заборгованості та розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення на ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1 » з метою забезпечення ефективного функціонування підприємства.

Така цільова спрямованість зумовила постановку та розв'язання наступних завдань :

- розкрити економічну сутність дебіторської заборгованості;
- дослідити та систематизувати класифікацію дебіторської заборгованості як об'єкту обліку;
- провести аналіз нормативної бази та спеціальної літератури з питань обліку дебіторської заборгованості підприємства;

– надати організаційно-економічну характеристику ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1» та провести аналіз основних фінансово економічних показників;

– дослідити діючу методику обліку операцій з дебіторської заборгованості на ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1 » та запропонувати напрями її удосконалення;

– проаналізувати стан дебіторської заборгованості та запропонувати напрями підвищення ефективності їх використання на ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1».

Об'єктом дослідження є процес відображення в обліку господарських операцій, пов'язаних з дебіторською заборгованістю, а також аналіз ефективності їх використання на прикладі діяльності характеристики ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, організаційно-методичних і практичних положень з обліку та аналізу основних засобів.

Методичною основою кваліфікаційного дослідження є системний підхід до розкриття економічної сутності дебіторської заборгованості. Для досягнення поставленої мети були використані наукові методи, які застосовуються при вивченні соціально-економічних процесів і явищ, а саме: методи наукового узагальнення (при уточненні сутності поняття «дебіторська заборгованість»); методи індукції та дедукції (при дослідженні теоретичних питань бухгалтерського обліку руху дебіторської заборгованості); методи класифікації, порівняння, наукової абстракції, системного та комплексного аналізу (при розробці пропозицій щодо удосконалення обліку операцій з дебіторською заборгованістю); методи економічного та статистичного аналізу (під час проведення аналізу стану використання дебіторської заборгованості, зокрема: з використанням вертикального, горизонтального та інших методів аналізу) та ін.

Теоретичною та методичною основою дослідження є наукові розробки вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів з обліку й аналізу дебіторської

заборгованості, національні та міжнародні законодавчо-нормативні акти, інструктивні та статистичні матеріали, а також дані бухгалтерського обліку підприємства ТДВ «Запорізький хлібокомбінат №1».

Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить забезпечити адекватне відображення операцій з дебіторської заборгованості сучасним умовам господарювання; своєчасне одержання та аналіз необхідної інформації керівництвом. Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення достовірності, оперативності та аналітичності облікової інформації для забезпечення дієвості контролю та підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю товариства; можуть впроваджуватися в практику роботи вітчизняних підприємств.

Основні результати дослідження, що викладені в кваліфікаційній роботі, пройшли апробацію: шляхом обговорення на п'яти науково-практичних конференціях з публікацією тез доповіді; підготовки та публікації двох наукових статей у збірниках наукових праць молодих вчених «Обліково-аналітичне забезпечення управління розвитком підприємства» (випуск 3, Запоріжжя 2018) та (випуск 4, Запоріжжя 2019).

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань і додатків. Основний зміст викладено на 96 сторінках друкованого тексту.

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Економічна сутність та класифікація дебіторської заборгованості

В умовах конкуренції діяльності підприємство не завжди здійснює розрахунки з іншими підприємствами або фізичними особами одночасно з передачею майна, виконанням робіт або наданням послуг, і тому підприємство вимушене надавати товарний кредит. Товарний кредит - це вид договору купівлі-продажу, за якого покупцю передається у власність товар, за який він може розплатитися через певний проміжок часу. І одночасно з наданням товарного кредиту на підприємстві, що надає його, виникає дебіторська заборгованість. Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності визначає Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку № 10 «Дебіторська заборгованість». Відповідно до якого, дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Цим положенням визначається поняття «дебітори». Дебітори - юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів [43]. Сутність поняття дебіторська заборгованість розкривається в ряді нормативних актів (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Визначення дебіторської заборгованості в нормативних документах

Нормативний документ	Визначення
1	2
ПСБО № 13 «Фінансові	Дебіторська заборгованість, не призначена для перепродажу - дебіторська заборгованість, що виникає внаслідок надання коштів,

Продовження табл. 1.1

1	2
інструменти»	продажу інших активів, робіт, послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для перепродажу[44]
МСБО № 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»	<p>Позики та дебіторська заборгованість - це непохідні фінансові активи з фіксованими платежами або платежами, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку, за винятком тих:</p> <ul style="list-style-type: none"> - що їх суб'єкт господарювання має намір продати негайно або в найближчий час, що їх слід класифікувати як утримувані для продажу, а також тих, що їх суб'єкт господарювання після первісного визнання визначає за справедливою вартістю з відображенням переоцінки як прибутку або збитку; - що їх суб'єкт господарювання після первісного визнання визначає як доступні для продажу; - щодо яких утримувач може не відшкодувати значною частиною всю суму початкової інвестиції, з інших причин, ніж зменшення кредиту, які слід класифікувати, як доступні для продажу [35].

У свою чергу, дуже багато науковців мають свою точку зору щодо визначення дебіторської заборгованості. Найцікавіші і радикально різні тлумачення даного визначення різними авторами систематизовано в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Тлумачення дебіторської заборгованості різними науковцями

Джерело	Визначення
1	2
Белозерцев В.	Дебіторська заборгованість - грошове вираження результату вимушеної або заздалегідь запланованої господарсько-економічної операції кредитного характеру з контрагентами що мала місце у минулому та борг за неї може бути достовірно визначений, узгоджений з контрагентом та сплачений підприємству у майбутньому, а в поточний момент відображений у балансі підприємства як актив [3].
Голов С.Ф.	Дебіторська заборгованість - фінансовий актив, що є контрактним правом однієї сторони отримати гроші й узгоджується з відповідним зобов'язанням сплати іншої сторони [10].
Драбаніч А. В.	Дебіторська заборгованість - це борг зовнішніх контрагентів і працівників перед підприємством, що виникає в разі надання їм відстрочки платежу (в цьому випадку говорять про комерційний кредит), а також при невиконанні покупцем своїх зобов'язань за договором про оплату отриманих товарів, робіт, послуг [13].
Кірейцев Г.Г	Дебіторська заборгованість - це складова оборотного капіталу, яка представляє собою вимоги до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг [19].

Продовження табл. 1.2

1	2
Крайник О.П., Клепікова З.В.	Дебіторська заборгованість - форма відстрочки платежу - відкритий кредит (неформальна або формальна угода, яка передбачає виконання послуг замовником або реалізації продукції покупцю з відстрочкою оплати за них. Такий кредит вважається безкоштовним та без чіткого визначення строку [24].
Кручак Л.В.	Дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату, а також це безвідсоткова позика клієнтам на відповідний зазначений період часу [25].
Лищенко О.Г.	Дебіторська заборгованість - це фінансовий актив, який є контрактним правом отримувати грошові кошти або цінні папери від іншого підприємства [26].
Момот Т.	Дебіторська заборгованість - безвідсоткова позика контрагентам [37].
Н. В. Новицька	Дебіторська заборгованість - кошти, які вилучені у підприємства і певний період знаходяться в інших осіб [39].
Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б.	Дебиторская задолженность – сумма долгов, причитающихся предприятию, фирме, компании со стороны других предприятий, фирм, компаний, а так же граждан, являющихся их должниками, дебиторами [47].
Д. Стоун, К. Хітчинг	Дебіторська заборгованість - це сума боргів, які винні підприємству юридичні або фізичні особи та які виникли у результаті господарських взаємовідносин з ними [49].

Отже, можна зробити висновок, що єдиного підходу щодо визначення дебіторської заборгованості не існує, але суть не змінюється – це своєрідна позика, надана контрагентам. Тому ми надали наше тлумачення, яке на нашу думку розкриває сутність дебіторської заборгованості: «Дебіторська заборгованість – це угода, з юридичною або фізичною особою, про повернення коштів у майбутньому, за відвантажені товари, виконані роботи або надані послуги та не є фінансовим активом, призначеним для продажу».

Значення дебіторської заборгованості за думкою іноземних науковців зазначено у Додатку А.

Визнання дебіторської заборгованості активом теж визначає П(С)БО 10, за якого дебіторська заборгованість визначається активом за таких умов:

- якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод та може бути достовірно визначена її сума.
- одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів,

робіт і послуг [43].

Згідно з Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку 39, підприємству слід визнавати дебіторську заборгованість у балансі, коли воно стає стороною контрактних зобов'язань і внаслідок цього має юридичне право отримувати грошові або інші цінності [35]. Дебіторська заборгованість відображається у формі № 1 «Баланс» у складі оборотних активів.

Питання щодо класифікації дебіторської заборгованості також є не однозначним, так як детальної класифікації в нормативних актах не передбачено. Дебіторська заборгованість в основному поділяється на поточну та довгострокову, але фахівці з цього питання так і не прийшли до єдиного висновку (рис. 1.1). Одні вважають, що поділ не є необхідним, інші - що він є важливим інструментом для правильного управління дебіторською заборгованістю. На наш погляд, поділ дебіторської заборгованості, є досить важливим, особливо для отримання обґрунтованих висновків, та для розроблення необхідних пропозицій (Додаток Б).

Розрізняють наступні види дебіторської заборгованості:

- за строком погашення (довгострокова дебіторська заборгованість - сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу; поточна дебіторська заборгованість - сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу);

- за об'єктами щодо яких виникає дебіторська заборгованість (дебіторська заборгованість орендаря за фінансовою орендою, яка відображається в балансі орендодавця; дебіторська заборгованість забезпечена векселем; інша довгострокова та короткострокова заборгованість);

- за змістом зобов'язань (зобов'язання, пов'язані з реалізацією товарів, робіт та послуг, та зобов'язання, які не пов'язані з реалізацією товарів, робіт та послуг.

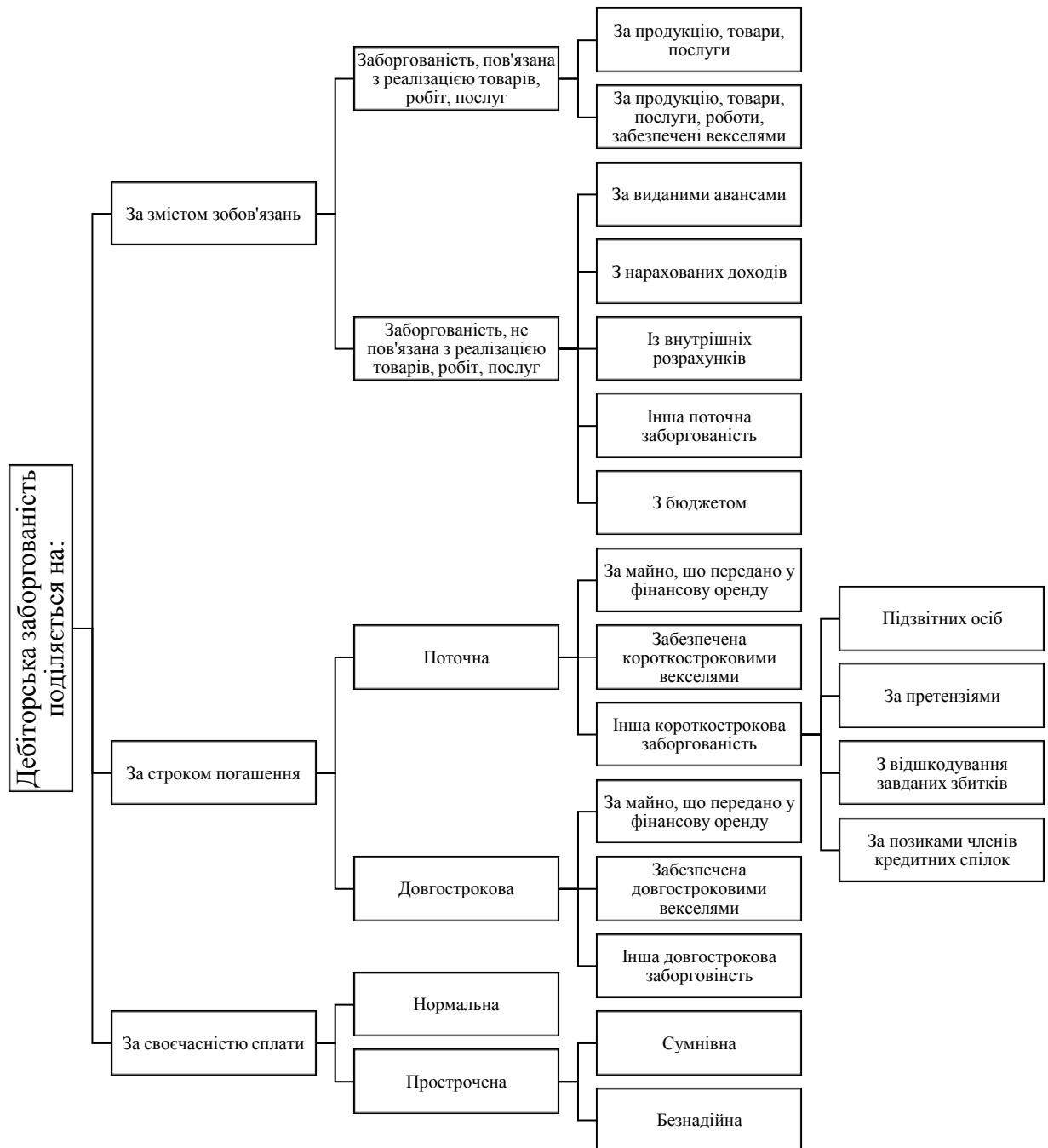

Рис. 1.1 Класифікація дебіторської заборгованості [згруповано автором на основі [44,35,3,10,13,19,24,25,26,37,39,47,49]

Перші у свою чергу поділяються на забезпечені та не забезпечені векселем, другі поділяються на зобов'язання за виданими авансами, з нарахованих доходів, із внутрішніх розрахунків, з бюджетом та інша поточна заборгованість);

– за своєчасністю сплати (нормальна та прострочена. Остання в свою чергу поділяється на сумнівну та безнадійну. Безнадійна дебіторська

заборгованість - поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності. Сумнівний борг - це поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує непевність в її погашенні боржником) [2].

Дуже важливим є створення резерву сумнівних боргів, який нараховується на прострочену дебіторську заборгованість. П(С)БО 10 передбачає 2 методи на вибір, щодо створення резерву сумнівних боргів: за методом абсолютної суми сумнівної заборгованості або за методом застосування коефіцієнта сумнівності. Перший метод, на нашу думку є порівняно простим у застосуванні. Він є вигідним для невеликих підприємств, які мають невелику кількість дебіторів, що дає можливість аналізувати платоспроможність кожного з них. Для цього підприємство аналізує поточну дебіторську заборгованість для визначення сум сумнівної заборгованості, після чого на цю суму виявленої заборгованості створюється резерв та відображається в обліку [29].

За умови, якщо підприємство має значну кількість дебіторської заборгованості, доцільним є використання методу із застосуванням коефіцієнта сумнівності. Для застосування цього методу, підприємству слід проаналізувати інформацію за декілька попередніх звітних періодів щодо виникнення безнадійної заборгованості за продукцію, товари, роботи або послуги. При цьому слід урахувати те, коли саме кожна конкретна заборгованість стала безнадійною – до настання строків оплати за договором чи після того, як вона стала простроченою.

За П(С)БО 10 передбачено три способи розрахунку коефіцієнта сумнівності: визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг на умовах наступної оплати; на основі класифікації дебіторської заборгованості, підприємство самостійно визначає групи за строками непогашення поточної дебіторської заборгованості та періоди спостереження; визначення середньої питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості в сумі дебіторської

заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3-5 років.

Також одним із проблемних питань щодо обліку резерву сумнівних боргів є терміни його нарахування. За П(С)БО 10, з метою визначення чистої реалізаційної вартості, резерв сумнівних боргів слід обчислювати на дату балансу, тобто щоквартально – при його складанні. А з метою контролю при несвоєчасному виконанні зобов'язань покупцями продукції, прострочення термінів позовної давності заборгованості за розрахунками, розраховувати резерв сумнівних боргів доцільно щомісяця [43].

Відносно організації обліку, то в обліковій політиці підприємства повинні бути передбачені основні елементи щодо резерву сумнівних боргів.

- зазначаються критерії визнання дебіторської заборгованості сумнівною і джерела отримання інформації, а саме: прострочення боржником терміну погашення; порушення справи про визнання боржника банкрутом;

- період та метод нарахування резерву сумнівних боргів. Визначити термін проведення інвентаризації дебіторської заборгованості для створення резерву сумнівних боргів: на початку чи в кінці року. Зазначається вид методу нарахування резерву, а також терміни та підстави його нарахування: на підставі платоспроможності окремих дебіторів (перелік документів, за якими визначається така платоспроможність); на підставі класифікації дебіторської заборгованості за термінами її виникнення;

- визначаються критерії віднесення дебіторської заборгованості до безнадійної відповідно до бухгалтерського та податкового законодавства;

- зазначити порядок, за яким списується безнадійна заборгованість, зокрема закріпити в Наказі, що заборгованість списується з балансу відповідно до розпорядження керівника на підставі проведеної інвентаризації та письмового обґрунтування доцільності списання [45].

Отже, дослідивши економічну сутність і класифікацію дебіторської заборгованості можна зробити висновок, про різноманітність підходів фахівців та законодавчих актів щодо визначення та систематизації цього виду активу. Та однозначно висловити власне розуміння корисності

дебіторської заборгованості щодо підприємства неможливо, тому що тут присутні як позитивні, так і негативні моменти, але при правильному та своєчасному контролі за нею, підприємству корисно використовувати такий вид відносин.

1.2 Нормативно-правове регулювання обліку дебіторської заборгованості

Правові засади обліку та організації дебіторської заборгованості чітко регламентуються законами України, постановами Кабінету Міністрів, наказами міністерств, відомств, державної податкової адміністрації, Національного банку України. Оскільки дебіторська заборгованість відноситься до складу активів підприємства і впливає на визначення реального фінансового стану підприємства, то управління нею, як складовою оборотних і необоротних активів, є одним з найважливіших і складних елементів. Найголовнішим нормативним актом, що регулює дебіторську заборгованість є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» №996-XIV від 16.07.99 р., який визначає правові засади регулювання, організації ведення бухгалтерського обліку по дебіторській заборгованості та подання фінансової звітності. Також, дебіторська заборгованість регулюється такими законодавчими актами:

- План рахунків бухгалтерського обліку підприємств, організацій та установ, затверджений приказом Міністерства фінансів України №291 від 30.11.99 р.;
- Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства Фінансів України від 30.11.1999 № 291;
- Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №1 «Загальні

вимоги до фінансової звітності», затверджений наказом Міністерства фінансів України №73 від 07.02.2013 р.;

– Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства Фінансів № 433 від 28.03.2013 р.;

– Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №10 «Дебіторська заборгованість», затверджений наказом Міністерства фінансів України №237 від 08.10.99 р.;

– Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 14 «Оренда» затверджений наказом Міністерства фінансів України № 181 від 28 липня 2000р.;

– Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 19 «Об'єднання підприємств» затверджений наказом Міністерства фінансів України № 163 від 7 липня 1999 р.;

– Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 21 «Вплив змін валютних курсів» затверджений наказом Міністерства фінансів України № 193 від 10 серпня 2000р.;

– Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін » затверджений наказом Міністерства фінансів України № 303 від 18 червня 2001 р.;

– Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене наказом Міністерства фінансів України №88 від 24.05.95 р.;

– Закон України «Про обіг векселів в Україні» №2374- III від 05.04.2001 р.;

– Закон України «Про фінансовий лізинг» №723/97 – Верховної Ради від 16.12.97 р.;

– Податковий кодекс України: Затверджений Верховною Радою України № 2755-VI від 02.12.2010 р.;

– Цивільний кодекс України № 3261-IV - Верховної Ради України від 22.12.2005 р.;

– Порядок заповнення документів на переказ у разі сплати (стягнення) податків, зборів, митних платежів, єдиного внеску, здійснення бюджетного відшкодування податку на додану вартість, повернення помилково або надміру зарахованих коштів: затверджений наказом Міністерства Фінансів України № 666 від 24.07.2015 р.;

Міжнародними документами, які регламентують дебіторську заборгованість є:

– Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1: «Подання фінансової звітності»;

– Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 17 «Оренда»;

– Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 «Фінансові інструменти: подання»;

– Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» (Для підприємств, які застосовують МСФЗ 9 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»);

– Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» (Для підприємств, які не застосовують МСФЗ 9 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»);

– Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації»;

– Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти».

В умовах економічної нестабільності за питанням обліку дебіторської заборгованості необхідно вести жорсткий контроль, так як регламентуючі документи та акти постійно переглядаються та удосконалюються. Основними документами, що регламентують економічні засади дебіторської заборгованості є Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (П(С)БО) та Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ). Тому доцільно проаналізувати ці стандарти, та знайти відмінності та схожості (Додаток В). Після чого, можна зробити висновок, що національні стандарти чітко

регулюють дебіторську заборгованість, а міжнародні - визначають загальні положення, тому необхідно у вітчизняних положеннях урахувати міжнародних досвід, так як це підвищить достовірність та суттєвість в ефективному управлінні обліком заборгованості.

1.3 Методика аналізу дебіторської заборгованості

Методика аналізу дебіторської заборгованості є невід'ємною частиною фінансового та бухгалтерського обліку підприємства. Так як саме дебіторська заборгованість здатна досить сильно впливати на обсяг, структуру та швидкість обсягів грошової маси. Різне збільшення дебіторської заборгованості і її частки в поточних активах може свідчити про необачну кредитну політику підприємства стосовно покупців або про збільшення обсягу продажів, або неплатоспроможність і банкрутство частини покупців. Довготривале неповернення дебіторської заборгованості викликає дефіцит грошових ресурсів, що відповідно здатне знизити фінансову активність підприємства. Тому є необхідність в правильній організації управління дебіторською заборгованістю. Аналіз дебіторської заборгованості необхідно проводити із дотриманням сукупності певних правил, способів, прийомів, та послідовності. Всі ці складові у сукупності становлять методику проведення аналізу.

Метою аналізу дебіторської заборгованості є встановлення якості і ліквідності дебіторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан підприємства та визначення шляхів підвищення її ефективності.

Завданням є пошук шляхів прискорення її оборотності, виявлення розмірів і оцінки динаміки не виправданої заборгованості, причини її виникнення або зростання.

Підґрунтям здійснення ефективного аналізу для управління

дебіторською заборгованістю є дослідження факторів, що впливають на її формування та інкасацію та з'ясування причинно-наслідкових зв'язків між ними. Виходячи з зазначеного, одним з важливих етапів є систематизація факторів, що дають можливість отримання повної характеристики дебіторської заборгованості у процесі її аналізу. Оскільки на величину дебіторської заборгованості впливає велика кількість різноманітних факторів, їх доцільно умовно розподілити на внутрішні (залежать від професійних навичок персоналу підприємства управляти дебіторською заборгованістю) та зовнішні (не залежать від організації діяльності на підприємстві та обмежити їх вплив досить складно) (рис. 1.2) [40].

Як правило, аналізувати дебіторську заборгованість можна за наступними основними напрямками:

- визначення питомої ваги дебіторської заборгованості в загальній сумі оборотних активів;
- оцінка складу і структури дебіторської заборгованості;
- розрахунок періоду погашення та її оборотності;
- вивчення впливу факторів на заборгованість даного типу;
- визначається частка сумнівної та безнадійної заборгованості у загальному обсязі дебіторської заборгованості; порівнюється обсяг дебіторської заборгованості з розмірами кредиторської [48].

До основних аналітичних процедур належать:

- числові та процентні порівняння;
- коефіцієнтний аналіз;
- аналіз, заснований на статистичних методах тощо.

Застосовуючи ці методи щодо процесу дебіторської заборгованості, проводять порівняння та розрахунок:

- порівняння фактичних фінансових показників з прогнозними показниками;

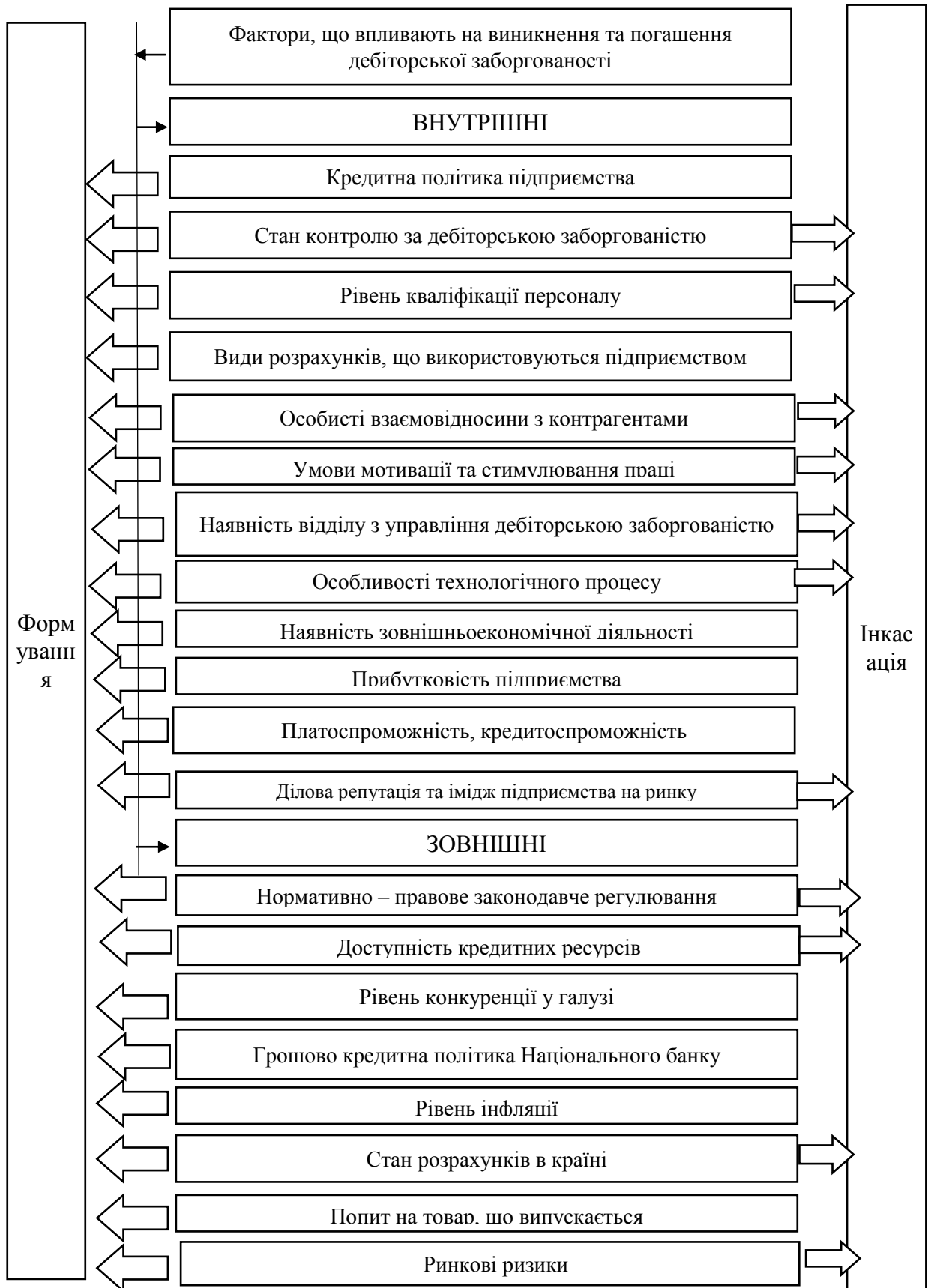

Рис. 1.2 Фактори, що впливають на формування та інкасацію дебіторської заборгованості

- розрахунок коефіцієнтів заборгованості та аналіз їх динаміки;
- порівняння показників звітного періоду із показниками попередніх періодів;
- порівняння фактичних показників із плановими;
- порівняння показників підприємства з середніми даними по галузі;
- порівняння даних про клієнтів з очікуваними результатами з використанням нефінансових даних [55].

Інформаційними джерелами аналізу виступають форми фінансової звітності, реєстри фінансового обліку (журнали-ордера та відомості обліку з покупцями і замовниками), оперативна інформація щодо причин виникнення дебіторської заборгованості. Детальні аналітичні заходи щодо дебіторської заборгованості проводяться з метою прийняття управлінських рішень і спрямовані на скорочення термінів оборотності, оптимізації обсягів, виявлення впливу дебіторської заборгованості на стан власного капіталу підприємства, а також застосування додаткових заходів щодо стягнення сумнівної дебіторської заборгованості.

З огляду на це виокремимо різні підходи до методики аналізу дебіторської заборгованості залежно від необхідного спрямування в системі управління підприємством (рис. 1.3).

Конкретизація поставлених перед підприємством завдань в управлінні дебіторською заборгованістю підприємства здійснюється аналітичним шляхом, застосовуючи наступні його види:

- експрес-аналіз – призначений для швидкого отримання уявлення про стан дебіторської заборгованості, інформаційним джерелом для якого є форми фінансової та статистичної звітності;
- комплексний аналіз стану дебіторської заборгованості на підставі використання даних як публічної звітності, так і розшифровок їх окремих статей, даних аналітичного обліку, інформації аудиторських висновків, внутрішньої управлінської звітності;

– аналіз дебіторської заборгованості, як частини загального дослідження бізнес-процесів підприємства дозволяє дослідити вплив дебіторської заборгованості на фінансовий стан підприємства, його ліквідність та платоспроможність;

– регулярний аналіз заборгованості контрагентів підприємству (моніторинг) здійснюється з метою ефективного управління станом та розмірами дебіторської заборгованості.

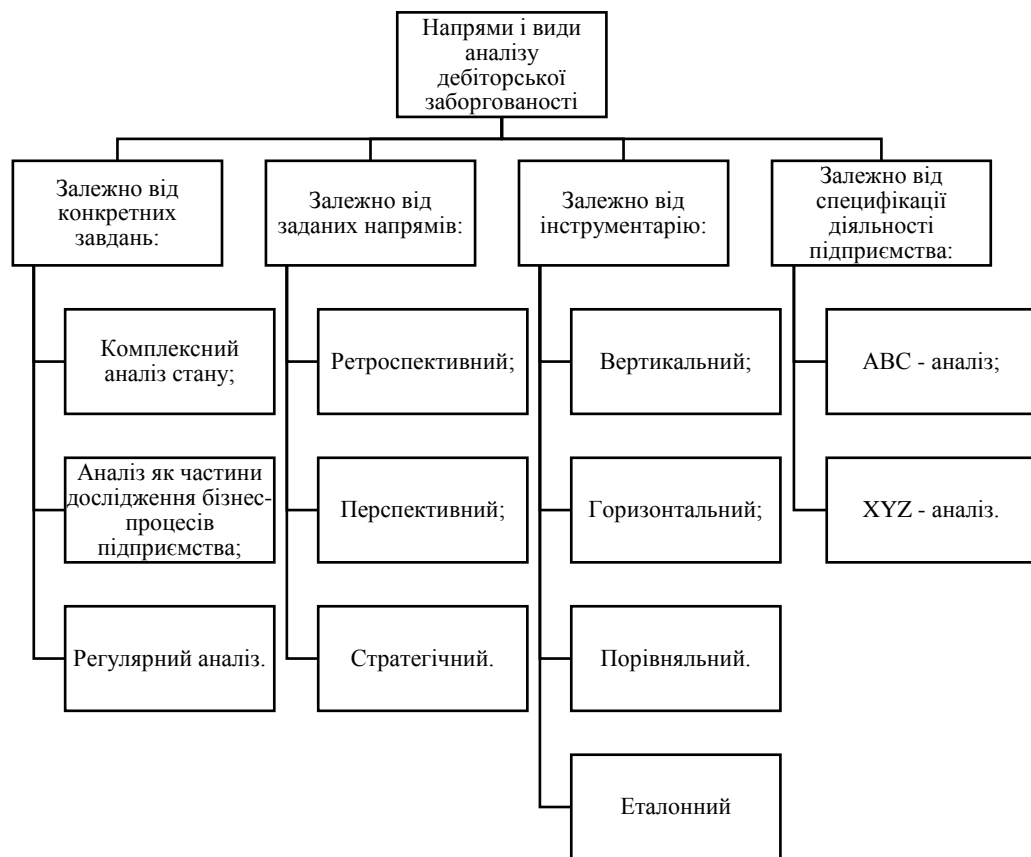

Рис. 1.3 Напрями і види аналізу дебіторської заборгованості

Вибір напрямів здійснення аналітичних процедур на визначення стану, розміру, термінів, якості дебіторської заборгованості поділяється на такі види:

– ретроспективний аналіз – призначений для дослідження існуючих тенденцій, що викликані подіями минулого періоду;

– перспективний аналіз – необхідний для здійснення експертизи планів та заходів щодо погашення дебіторської заборгованості, їх обґрунтованості з позиції поточного стану підприємства, його потенціалу;

– стратегічний аналіз дебіторської заборгованості підприємства передбачає цільове спрямування обстеження середовища підприємства, його цілей, мотивації, інтересів (адаптація та зміни), аналіз можливостей та шляхів, дослідження наслідків [41].

Залежно від інструментарію, що застосовується для аналізу дебіторської заборгованості, розрізняють: вертикальний, горизонтальний, порівняльний, еталонний, факторний аналіз дебіторської заборгованості.

Вертикальний аналіз дебіторської заборгованості, як і інших оборотних активів [30], відображає її частку у загальній валюті балансу, дає змогу визначити значимість показника та його положення у структурі активів за різними ознаками.

Горизонтальний аналіз засвідчує зміну показника дебіторської заборгованості, періоду, що аналізується, відносно його значення у попередньому періоді у абсолютній та відносній величинах [31].

Порівняльний аналіз дебіторської заборгованості підприємства полягає у співставленні його характеристик з аналогічними показниками конкурентів. Слід враховувати необхідність дотримання співставності показників (відносні та структурні).

Здійснення еталонного аналізу дебіторської заборгованості підприємства передбачає застосування обґрунтованого еталонного значення для піддослідних підприємств у порівнянні окремих параметрів об'єкта, що аналізується (у перебігу розробки політики кредитування клієнтів планування граничного розміру дебіторської заборгованості) або для підприємств, що працюють у співставних умовах діяльності.

Також доцільно використовувати коефіцієнтний аналіз, який дозволяє охарактеризувати підприємство за такими показниками як ліквідність, рентабельність та оборотність. Показники, які використовуються найчастіше,

згруповано у таблиці 1.3 [23, 6, 33].

Таблиця 1.3

Показники аналізу дебіторської заборгованості

Показник 1	Характеристика 2
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Знаходиться як співвідношення чистого доходу від реалізації продукції, та середньої дебіторської заборгованості за аналізований період. Та показує скільки разів оберталася дебіторська заборгованість за аналізований період.
Період погашення	Розраховується як добуток коефіцієнту оборотності та тривалості обігу дебіторської заборгованості. Показує скільки днів потрібно для одного обороту. Чим триваліше період погашення, тим вище ризик її неповернення.
Частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних коштів	Знаходиться як частка середньої дебіторської заборгованості за аналізований період та загального обсягу оборотних коштів та помноженого на 100%. Показує частку дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних коштів підприємства. Чим вище цей показник, тим менш мобільна структура майна підприємства.
Частка сумнівної у складі дебіторської заборгованості	Розраховується як співвідношення сумнівної заборгованості та середньої дебіторської заборгованості за аналізований період помноженої на 100%. Характеризує якість дебіторської заборгованості. Тенденції до росту показника свідчать про зниження ліквідності підприємства.

Застосування факторного аналізу дебіторської заборгованості необхідно для виявлення факторів та їх кількісної оцінки, які обумовлюють існуючу динаміку дебіторської заборгованості, її структуру, вік, якість, оборотність і спричиняють відхилення її значень від запланованих.

Проведення аналітичних заходів щодо дебіторської заборгованості обумовлене основними завданнями її управління, до яких відносяться:

- констатація фактів існуючого стану дебіторської заборгованості: динаміки, структури, оборотності, якості, ефективності її управління; виявлення тенденцій та закономірності її утворення;

- створення інформаційної бази, необхідної для визначення в обліковій політиці методів та інструментів управління дебіторською заборгованістю в майбутньому, обґрунтування необхідних напрямків корекції політики кредитування з врахуванням концепції збереження капіталу підприємства.

Важливою передумовою проведення аналізу дебіторської заборгованості підприємства є знання традиційних підходів та врахування новітніх вимог до її впливу на власний капітал підприємства та його збереження.

Методики аналізу дебіторської заборгованості, що використовуються в системі управління підприємством, включають ABC та XYZ - аналіз. ABC-аналіз передбачає аналіз обсягу продажу різних груп споживачів шляхом ділення їх на три категорії, які відрізняються між собою значимістю і вкладу в обіг або прибуток підприємства: А - найбільш цінні, В - проміжні, С - найменш цінні. XYZ - аналіз дає змогу оцінити стабільність певних об'єктів чи процесів. В даному випадку доцільно дебіторів класифікувати так: А - вказує на підприємства, в яких найбільша частка боргу, відповідно С - найменша, Х - показує найменш динамічні підприємства, рівень закупок яких змінюється найменше, а Z - найбільше [46] (Табл. 1.4).

Таблиця 1.4

ABC-XYZ -аналіз дебіторської заборгованості

1	2	3
AX	AY	AZ
Висока частка дебіторської заборгованості, високий ступінь стабільності споживання	Висока частка дебіторської заборгованості, середній ступінь стабільності споживання	Висока частка дебіторської заборгованості, низький ступінь стабільності споживання
BX	BY	BZ
Середня частка дебіторської заборгованості, високий ступінь стабільності споживання	Середня частка дебіторської заборгованості, середній ступінь стабільності споживання	Середня частка дебіторської заборгованості, низький ступінь стабільності споживання
CX	CY	CZ
Низька частка дебіторської заборгованості, високий ступінь стабільності споживання	Низька частка дебіторської заборгованості, середній ступінь стабільності споживання	Низька частка дебіторської заборгованості, низький ступінь стабільності споживання

Можна сказати, що група X характеризується найвищим рівнем стабільності споживання; а Z - низьким. Поєднання даних про співвідношення кількості та вартості запасів ABC-аналізу з даними про співвідношення кількості та рівномірності споживання XYZ - аналізу

дозволяють отримати цінні інструменти планування, контролю й управління для системи постачання.

Дебітори класу А і В забезпечують основний товарообіг компанії. Тому необхідно забезпечити постійну їх наявність. Використання XYZ-аналізу дозволяє точніше налаштувати систему управління дебіторською заборгованістю і за рахунок цього знизити частку втрат [46] (Табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Рекомендації щодо регулювання обсягів дебіторської заборгованості

1	2	3
АХ	ВХ	СХ
Характерним є високий обіг і стабільність. необхідно забезпечити постійну наявність дебіторів цього класу. Споживання товарів цієї групи стабільне і добре прогнозується		Рекомендовано надання пільгових умов за наявності великих обсягів споживання; використання системи знижок; вдосконалення розрахунків із постачальниками і покупцями; контроль за фінансовим станом дебіторів.
АУ	ВУ	СУ
При високому товарообігу мають недостатню стабільність споживання, і, як наслідок, для того щоб забезпечити постійну наявність, потрібно збільшити страховий запас.		Рекомендовано: зміцнення фінансової дисципліни взаємовідносин споживачів із постачальниками; надання пільгових умов за наявності великих обсягів споживання.
AZ	BZ	CZ
При високому товарообігу відрізняються низькою прогнозованістю споживання. Слід переглянути систему замовлень. Частина дебіторів потрібно перевести на систему замовлень з постійно дебіторів необхідно забезпечити більш часті поставки, вибрати покупців, розташованих близько до складу підприємства, підвищити періодичність контролю, доручити роботу з даною групою товарів найдосвідченішому менеджеру підприємства тощо.		Рекомендовано: надання пільг за наявності великих обсягів споживання; розробка поступового механізму коректування цін із врахуванням зміни умов.

Також, для СХ, СУ, CZ повинен відбуватися жорсткий контроль обсягів споживання послуг для запобігання технологічних втрат надання послуг до їх постачання до споживачів; призупинення постачань послуг у разі невиконання умов постачання; розробка ефективного механізму реструктуризації заборгованості та його впровадження; застосування інструментів факторингу та форфейтингу; вживання санкцій, реалізація майна дебіторів.

Аналіз дебіторської заборгованості зазвичай є підґрунтям для управління та контролінгу, і тому виконання певної послідовності дій у всій сукупності, забезпечить взаємозв'язок та контроль таких показників як платоспроможність, ліквідність та прибутковість підприємства.

На першому етапі треба визначити обсяг необхідної для аналізу інформації. Щодо інформаційних ресурсів, то, як показує практика, можна зупинитися на наявних, головне, щоб всі співробітники, задіяні у процесі управління дебіторською заборгованістю, могли вчасно отримувати потрібну інформацію.

Реалізація другого етапу дозволить розробити індивідуальні умови надання комерційних кредитів різним покупцям. Для цього потрібно провести аналіз платоспроможності та ліквідності потенційних покупців через здійснення розрахунку загальноприйнятих показників: коефіцієнта загальної ліквідності, коефіцієнта абсолютної ліквідності, коефіцієнта швидкої ліквідності. Умови кредитування є досить важливим чинником, який впливає на обсяги продажу. Вони полягають у встановленні для окремих покупців: строків оплати, знижок за своєчасність оплати, строків дії знижок [42]. Слід зауважити, що неможливо встановити однакові строки оплати відвантаженої продукції, знижки та строки їх дії для всіх суб'єктів господарювання, з якими проводяться розрахунки, кожна фірма повинна встановлювати їх самостійно залежно від специфіки функціонування та особистих потреб.

Третій етап передбачає визначення можливого та обґрунтованого обсягу портфеля дебіторської заборгованості на основі запланованого обсягу виробітку та реалізації продукції покупцям. На цьому етапі дуже важливо також врахувати всі можливі чинники збільшення або зменшення визначеного обсягу портфеля дебіторської заборгованості.

Реалізація четвертого етапу управління дебіторською заборгованістю допоможе підприємству:

- виявляти дебіторів із найбільшим обсягом простроченої

дебіторської заборгованості;

- відслідковувати обсяги дебіторської заборгованості всіх покупців за термінами погашення;
- контролювати поточний обсяг дебіторської заборгованості підприємства;
- розробляти необхідні та невідкладні заходи в управлінні дебіторською заборгованістю.

П'ятий етап управління дебіторською заборгованістю дозволяє обґрунтувати необхідність змін у кредитній політиці підприємства, яка повинна охоплювати, враховувати та уникати всі слабкі сторони та недоліки вже обраної політики кредитування. Для цього подовжуються строки кредитування, надаються знижки покупцям, які платять вчасно і не мають безнадійної заборгованості, здійснюється перехід від роботи за передоплатою до продажу в кредит, також розробляється система стимулювання своєчасної сплати за рахунок поступового збільшення відсотка наданої знижки.

Шостий етап передбачає оцінювання можливостей рефінансування дебіторської заборгованості. Основними формами рефінансування дебіторської заборгованості, які може використовувати підприємство для переведення її в інші, ліквідні форми оборотних активів, є: факторинг, облік векселів, виданих покупцями продукції, та форфейтинг [15].

Результати проведеного аналізу використовуються в наступному етапі, який передбачає визначення оптимальної дебіторської заборгованості в майбутньому періоді (Одз) за формулою:

$$\text{Одз} = (\text{ОР} \times K_{\text{с/ц}} \times (\text{СП}_0 + \text{СПП}))/360 \quad (1.1)$$

де ОР - плановий обсяг реалізації продукції з наданням комерційного кредиту;

$K_{\text{с/ц}}$ - коефіцієнт співвідношення собівартості і ціни продукції;

СП_0 - середній період обороту дебіторської заборгованості за

результатами аналізу минулого періоду;
СПП - середній період прострочки платежів за результатами аналізу минулого періоду [7].

Дані за звітний період порівнюють з даними за минулий рік (або інший звітний період), визначають зміни і вивчають причини цих змін, їхню якісну характеристику. Деякі показники за минулий період (оборотність дебіторської заборгованості, або частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних коштів) переносяться з розрахунку, складеного за підсумками минулого року чи іншого виробничого періоду [6].

Якщо порівняти показники дебіторської заборгованості, можна зробити висновок щодо того, поліпшився чи погіршав стан розрахунків з покупцями проти минулого року. Якщо на підприємстві зросла сумнівна дебіторська заборгованість, а також загальна частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних коштів, то можна зробити висновок про зниження ліквідності поточних активів у цілому, а отже, про погіршення фінансового стану підприємства. Важливим у процесі аналізу дебіторської заборгованості є контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості.

Значне перевищення дебіторської заборгованості завжди загрожує фінансовій стійкості підприємства і потребує залучення додаткових джерел фінансування.

Розглядаючи питання аналізу дебіторської заборгованості (розрахунку з покупцями й замовниками), слід ознайомитися з одним із методів розрахунку з покупцями, що широко використовується в країнах з розвинутими ринковими відносинами, - методом надання знижок за дострокової оплати. Відомо, що за умов інфляції будь-яка відстрочка платежу призводить до того, що підприємство-виробник реально одержує лише частину вартості реалізованої продукції. Тому підприємству інколи вигідніше зробити знижку на реалізований товар за умови швидкої оплати

рахунка (наприклад у десятиденний строк), ніж втратити більшу суму в результаті інфляції [8].

Значна питома вага в складі джерел коштів підприємства, як відомо, належить позичковим коштам, у тому числі й кредиторській заборгованості. Тому необхідно вивчати та аналізувати поряд з дебіторською заборгованістю і кредиторську, її склад, структуру, а потім провести порівняльний аналіз із дебіторською заборгованістю.

Передовсім треба перевірити достовірність інформації щодо видів і строків кредиторської заборгованості. Для цього користуються прямим підтвердженням контрагентів, вивченням контрактів і договорів, особистими бесідами з працівниками, які мають інформацію про борги і зобов'язання підприємства. У процесі аналізу необхідно дати оцінку умов заборгованості, звернути увагу на строки, обмеження використання ресурсів, можливості залучення додаткових джерел фінансування [22].

В окремий етап управління дебіторською заборгованістю в процесі аналізу доцільно виділяти управління простроченою заборгованістю, оскільки в умовах невизначеності саме даному виду необхідно приділяти значну увагу та постійний контроль з боку управлінців. Вітчизняною методологією обліку передбачається нарахування резерву сумнівних боргів за дебіторською заборгованістю, стосовно якої існують сумніви у погашенні, проте відсутність ознак та системи критеріїв значно ускладнює обґрунтоване прийняття рішення про нарахування резерву сумнівних боргів. Виходячи із зазначеного, запропоновано використовувати визначений перелік критеріїв сумнівності та ознак, що притаманні дебіторській заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) та є свідченням про можливість створення резерву сумнівних боргів (рис. 1.4) [27].

В сучасних умовах господарювання на етапі управління дебіторською заборгованістю «Формування етапів інкасації дебіторської заборгованості» доцільно розробляти алгоритм аналізу для прийняття рішення про віднесення дебіторської заборгованості до безнадійної та її списання (за рахунок раніше

сформованого резерву або на інші операційні витрати) та необхідно здійснювати процедуру стягнення, яка включає в себе такі дії:

Рис. 1.4 Критерії сумнівності та ознаки, що є свідченням про можливість створення резерву сумнівних боргів

- телефонний дзвінок в бухгалтерію покупця з метою нагадати про суму заборгованості та період прострочення, і дізнатися можливий термін оплати рахунку;
- напрямок боржнику акту звірки разом з листом, що містить прохання погасити наявну заборгованість;
- направлення вимоги про сплату боргу протягом певного терміну;
- направлення листа, підписаного юристом підприємства про наміри звернутися до суду з метою стягнення боргу;
- звернення до суду (при значних сумах заборгованості).

Найефективнішим методом для стимулювання сплати боргів є надання покупцям знижку та зменшення строку її погашення, що спонукатиме їх

оплачувати свої рахунки до встановленого строку сплати. Цей метод є широко поширеним у високорозвинених країнах, оскільки підприємству вигідніше надати знижку на реалізовану ним продукцію та отримати швидку оплату рахунку, ніж втратити частину вартості продукції, яка реалізована, внаслідок інфляції [51].

Також рекомендується використовувати передплату послуг та при продажі товарів, здійснювати комерційні вексельні розрахунки, які дозволять вам отримати певний відсоток відстроченого платежу, використовувати механізм факторингу, що полягає в продажі підприємством банку права на отримання грошових коштів за платіжними дорученнями на реалізовану продукцію, термін оплати якої минув, або є поточним, в обмін на отримання основної частини суми заборгованості (за вирахуванням комісійної частки банку або факторингової компанії, розмір якої залежить від ризику, чинної відсоткової ставки і термінів виплати боргу).

Впровадження цих заходів допоможе компанії зменшити суму своєї дебіторської заборгованості і надати можливість використовувати дебіторську заборгованість в своїй операційній та інвестиційній діяльності, що принесе більшу вигоду суб'єкту господарювання. Реалізація цих основних сучасних форм рефінансування боргу, таких як обіг векселів, факторинг, овердрафти тощо, широко не використовується на промислових підприємствах, хоча вони значно прискорюють трансформацію боргу дебіторів в грошові кошти [1].

Для мінімізації розміру дебіторської заборгованості необхідно:

- формування інформаційної бази;
- формування умов надання комерційних кредитів клієнтам;
- визначення допустимого обсягу портфеля дебіторської заборгованості на основі запланованого обсягу реалізації;
- визначити ступінь ризику несплати покупцями рахунків;
- провести поглиблений аналіз їх платоспроможності та фінансового стану;

- структуризація дебіторської заборгованості за термінами її погашення, оцінювання складових портфеля;
- розроблення змін умов надання кредитів потенційним покупцям і дебіторам з метою збільшення реалізації продукції та зменшення заборгованостей у подальшому;
- відстежувати співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості;
- підтримання оперативного контролю за грошовими потоками;
- систематичне здійснення інвентаризації заборгованості;
- своєчасне виявлення сумнівної заборгованості;
- оцінювання можливостей реструктуризації портфеля дебіторської заборгованості;
- своєчасне оформлення та надання розрахункових документів;
- здійснення претензійної роботи у співпраці з юридичною службою;
- призупиняти дію договорів з покупцями, при порушенні платіжної дисципліни [55].

Щоб впровадити ефективну політику управління дебіторською заборгованістю, компанія повинна встановити свої ліміти і терміни, дотримуватися їх та здійснювати чітко їх планування. Необхідно встановити такий оптимальний розмір заборгованості, який би надмірно не іммобілізував фінансові ресурси і не створе для компанії проблем із забезпечення постійного процесу виробництва, поставки, продажу та вирішення своїх власних зобов'язань. Підприємство повинне здійснювати постійний оперативний контроль за рухом заборгованостей дебіторів, що дозволить контролювати термін погашення боргу і надання відстрочки компанією для здійснення платежу. У разі виникнення простроченої заборгованості потрібно розробити певну систематичну процедуру для її стягнення та дотримуватись її.

Також бізнес-суб'єкту доцільно створити спеціальний відділ, який здійснюватиме контроль за заборгованістю, але необхідно враховувати

доцільність створення цієї служби, так як мова йде про кадрове забезпечення та додаткові витрати. Створення такого відділу раціонально тільки у великих компаніях, у випадках необхідності [23]. Крім того, одним з важливих способів поліпшення фінансового становища компанії є збалансування співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості. У більшості випадків спостерігається значне перевищення кредиторської заборгованості, що може вказувати на те, що компанія використовує свої кошти раціонально, оскільки більше залучає їх в обіг, ніж вилучає з нього, так і про те, що незважаючи на стан дебіторської заборгованості суб'єкт господарювання змушений погашати свою заборгованість. В цьому випадку майбутні надходження не перекривають майбутніх платежів, підприємство не здатне розрахуватися за рахунок заборгованості дебіторів з його кредиторами. Якщо термін погашення кредиторської заборгованості більше, ніж термін дебіторської заборгованості, необхідно з'ясувати причини цієї ситуації, оскільки якщо кредиторська заборгованість швидко зростає порівняно з дебіторською, то це вказує на погіршення фінансового становища компанії, його платоспроможність [12].

Стрімкіший оборот дебіторської заборгованості в порівнянні з кредиторською вказує на те, що компанія застосовує добре продуману кредитну політику і може відправляти кошти, отримані від дебіторів, для погашення своїх боргів. Все менше уваги приділяється цьому питанню, що призводить до неконтрольованого збільшення заборгованості, включаючи прострочену, погіршення фінансового становища підприємства. У деяких компаніях кредиторська заборгованість перевищує дебіторську в 5-10 разів, коли нормативне значення становить 10 - 20%. Однак це не завжди можна негативно оцінювати, оскільки, наприклад, компанія має високоліквідні активи, погашення заборгованості якими не суттєво вплине на майбутню діяльність підприємства [52].

Підсумковий етап управління дебіторської заборгованості полягає у формуванні системи її моніторингу, яка проводиться для пошуку тенденцій і

закономірностей та дозволяє своєчасно виявити прихований потенціал у системі управління та який зосереджений, в першу чергу, на контролі за рівнем дебіторської заборгованості, відношенні дебіторської заборгованості до обсягу реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і термінах погашення дебіторської заборгованості. Крім того, моніторинг дебіторської заборгованості повинен забезпечити існування оперативної інформаційної системи для запобігання прострочення терміну платежу та виникнення безнадійної дебіторської заборгованості шляхом прийняття своєчасних заходів. Основним результатом та підтвердженням ефективного формування системи моніторингу дебіторської заборгованості на підприємстві є можливість прийняття управлінських рішень щодо товарного кредиту та виявлення його впливу на фінансовий стан підприємства. Таким чином, для досягнення основної мети аналізу для управління дебіторською заборгованістю необхідно вдало поєднати два процеси – збільшення обсягів реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та зменшення дебіторської заборгованості зі статусом безнадійна [32].

Підсумовуючи, можна сказати, що підприємство дуже часто використовує дебіторську заборгованість як дієвий інструмент для забезпечення стабільної роботи підприємства. Дебіторська заборгованість регулюється багатьма нормативними актами, зокрема ПСБО 10, який визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності. Також дуже багато іноземних та вітчизняних авторів, таких як Драбаніч А. В., Кірейцев, О.П., Клепікова З.В. Д. Стоун, К. Хітчинг та інші, надавали свої визначення дебіторській заборгованості, але суть залишається незмінною – це заборгованість контрагентів підприємству на певну дату. Також ми надали наше тлумачення, яке на нашу думку розкриває більш повно сутність дебіторської заборгованості.

За ПС(Б)О 10 класифікація дебіторської заборгованості, на нашу думку, є не повною, тому ми вважали за доцільне, згрупувати класифікацію,

використовуючи роботи різних авторів.

Також, важливо зазначити, що проаналізувавши динаміку складу, структури, та ефективність використання дебіторської заборгованості можна підготувати для керівництва підприємства інформацію, для прийняття управлінських рішень, спрямованих на усунення недоліків та покращення фінансового стану підприємства. Так як саме дебіторська заборгованість здатна досить сильно впливати на обсяг, структуру та швидкість обсягів грошової маси. Аналіз дебіторської заборгованості необхідно проводити із дотриманням сукупності певних правил, способів, прийомів, та послідовності.

2 ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОКОМБІНАТ № 1»

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Товариство з додатковою відповідальністю «Запорізький хлібокомбінат № 1», має юридичну адресу: 07300 Київська область, Вишгородський р-н, м. Вишгород, проспект Івана Мазепи, будинок 8, а здійснює свою основну діяльність за адресою: 69032 м. Запоріжжя, вул. Верхня, будинок 1.

ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1» діє на основі статуту № 11, чинна редакція 2014 року. У 2016 році, на підставі рішення № 1 зборів засновників від 16.11.2016 року підприємство змінило статус з Публічного акціонерного товариства, на Товариство з додатковою відповідальністю. Засновниками підприємства є 373 особи та статутний капітал складає 4014570,00 грн. Генеральним директором підприємства є Галич Лілія Іванівна. Форма власності товариства – приватна. Статус – прибуткова організація, метою діяльності є отримання прибутку від господарської діяльності по насиченню ринку товарами і послугами. За статутом ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1» визначено вид діяльності за КВЕД - 2010:

10.72 «Виробництво сухарів і сухого печива, виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок тривалого зберігання»;

10.71 «Виробництво хліба та хлібобулочних виробів, виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого зберігання»;

46.21 «Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насіннями і кормами для тварин»;

46.33 «Оптова торгівля молочними продуктами, яйцями, харчовими

оліями та жирами»;

46.90 «Неспеціалізована оптова торгівля»;

68.20 «Надання в оренду і експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна».

Запорізький хлібокомбінат був заснований 22 листопада 1947 р., його виробнича потужність в той час становила 80 тон хліба та 2,5 тони булочних виробів. Зараз ТДВ «Запорізький хлібокомбінат №1» випускає 24 найменування хлібобулочних виробів (сушіння та здобні сухарі) і 88 найменувань кондитерських виробів (пряники, печиво, східні солодоші, ірис, мармелад), всього випускається 188 видів продукції. Продукція реалізується як на території України, так і на експорт. Експорт відбувається у Австралію, Східну Європу, Західну Європу, Північну Америку, Північну Європу, Середній Схід, Південну Європу та складає 30% (рис. 2.1).

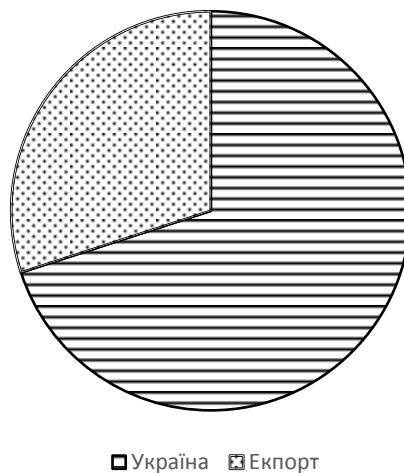

Рис. 2.1 Ринки збуту продукції

Продукція реалізується як у фасованому, так і у ваговому виді. Асортимент продукції представлений 5 групами:

- печиво вівсяне (класичне і з добавками);
- пряники заварні (прості і з начинкою);
- сухарі здобні;
- сушка;

– східні солодоші (мармелад, рахат-лукум, іриси).

Головними покупцями підприємства є: ТОВ «Альянс Маркет»; ТОВ «АСТЕРПІС ГРУП»; ТОВ «АТБ-маркет»; ТОВ «Ашан Україна Гіпермаркет»; ПП «Білла-Україна»; ФОП «Бойчук В.С.»; ФОП «Голод В.В.»; ФОП «Дьомін Р.Г.»; ТОВ ««Економ Плюс ТК»; ТОВ «Сільпо-Фуд».

Основними постачальниками по основним видам сировини є: ПАТ «Аграрний фонд» - борошно; ТОВ «Бакалія Запоріжжя» - цукор та сіль харчова; ТОВ «Балекс» - дріжджі; ТОВ «Берт» - молоко згущене; ТОВ «Велес опт ТД» = арахіс, ізюм, кунжут, мак; ТОВ «Ванілін» - ванілін; ТОВ «Герсал» - повидло, джем; ТОВ «Елпіс Україна» – ізюм, імбир; ТОВ «Інтекс аромат» - ароматизатори абрикос, ванільно-пряний та карамель; ТОВ «Інтерстарч Україна» - крохмаль кукурудзяний, сироп; ТОВ «Фудальянс» - кокосова стружка, повидло; ТОВ «Факторія-Агро» - олія; ТОВ «Щедро» - маргарин, шортенінг.

На підприємстві впроваджена система НАССР, тобто система аналізу ризиків, небезпечних чинників і контролю критичних точок.

На даний момент на підприємстві впроваджена лінійно-функціональна структура організації управління. Підприємство очолює генеральний директор, якого обирає наглядова рада. Генеральному директору на пряму підпорядковуються секретар, головний інженер, заступник генерального директора з економіки, головний бухгалтер, керівник відділу продажів, керівник відділу збуту, головний технолог, керівник відділу кадрів, керівник виробництва, заступник генерального директора з безпеки, керівник матеріально-господарської служби, провідний інженер з охорони праці та керівник штабу громадянської оборони (Додаток Д). Середньооблікова чисельність штатних працівників становить 283 особи.

В Товаристві розроблено та впроваджено низку програм, які спрямовані на розвиток персоналу та підвищення його кваліфікації, також діє програма визначення необхідного рівня компетентності персоналу, залученого до робіт, яка впливає на якість продукції та впроваджена

програма навчання персоналу, відбувається оцінка ефективності проведеного навчання, забезпечується обізнаність персоналу щодо доцільності та важливості свого внеску в досягнення цілей у сфері виробництва та якості. Відділ внутрішньої безпеки на підприємстві займає одну із важливих функцій, саме вони перевіряють клієнтів на платоспроможність та чесність.

Комбінат не має служби внутрішнього аудиту, для виконання даних функцій ТДВ «Запорозький хлібокомбінат № 1» наймає аудиторську фірму.

При цьому, серед найважливіших переваг продукції ТДВ «Запорозький хлібокомбінат № 1» перед конкурентами можна виділити наступні:

- розвинена структура збуту продукції як в Україні, так і за кордоном;
- раціональне співвідношення ціни продукції та її якості;
- дедалі ширша сертифікація на відповідність світовим стандартам.

Подамо динаміку основних показників фінансово-господарської діяльності ТДВ «Запорозький хлібокомбінат № 1» у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка основних економічних показників ТДВ «Запорозький хлібокомбінат № 1» за 2017-2018 рр.

№ з/п	Показники	2017 рік	2018 рік	Динаміка	
				тис. грн.	%
1	Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	98188	126477	28289	128,8
2	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	82725	101075	18350	122,2
3	Валовий прибуток, тис. грн.	15463	25402	9939	164,3
4	Чистий прибуток	1413	204	-1209	14,4

Результати аналізу свідчать, що темп доходу від реалізації продукції має позитивну динаміку. Так, за 2018 рік отримано чистого доходу від реалізації продукції в сумі 126477 тис. грн., що більше показника попереднього періоду на 28289 тис. грн., або на 28,8%. Цей показник

підтверджує зростання конкурентоспроможності продукції комбінату. Наглядно динаміка доходу від реалізації продукції подано на рис. 2.2.

Рис. 2.2 Динаміка доходу від реалізації продукції

При цьому, позитивною динамікою також є те, що темпи зростання доходу перевищують темпи зростання собівартості реалізованої продукції, відповідно 128,8% та 122,2%, тобто на 6,6%. Це мало позитивний вплив на фінансові результати діяльності підприємства. Насамперед, це стосується валового прибутку, сума якого за звітний рік 25401 тис. грн., проти 15463 тис. грн. – в минулому році, тобто більше в динаміці на 9939 тис. грн., або на 64,3%. При цьому, чистий прибуток зменшився в 2018 році на 1209 тис. грн., що пояснюється перевищенням суми фінансових витрат над фінансовими доходами. Отже, в цілому, фінансові результати діяльності мають тенденцію до покращення, що наглядно продемонстровано на рис. 2.3.

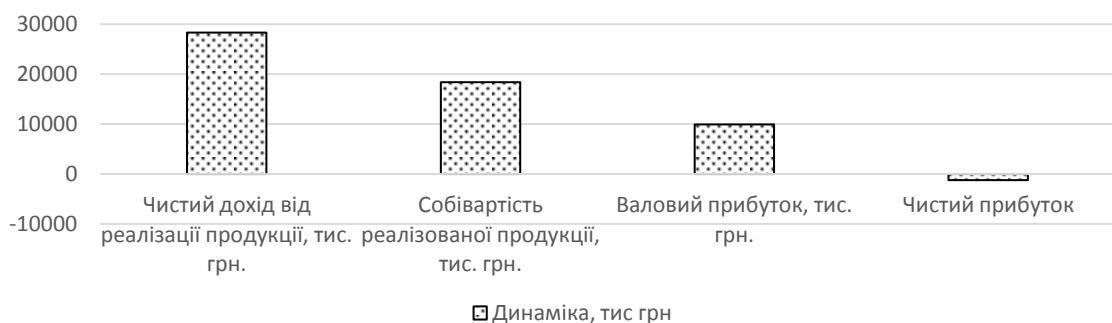

Рис. 2.3 Динаміка фінансових результатів

Ще один важливий показник, це показник рентабельності, він характеризує ефективність роботи підприємства в цілому та прибутковість різних напрямів його діяльності (операційної, фінансової, інвестиційної).

Для остаточного висновку щодо динаміки фінансових результатів діяльності, доцільно проаналізувати показники рентабельності (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка основних показників рентабельності ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1» за 2017-2018 рр.

Показник	Попередній рік	Звітний рік	Відхил. абс. +/-
1	2	3	4
Рентабельність виробництва, %	18,69	25,13	6,44
Рентабельність продажів за операційним прибутком, %	0,56	8,54	7,98
Рентабельність продажів за чистим прибутком, %	1,44	0,16	-1,28
Рентабельність основних засобів, %	1,98	40,0	38,02
Рентабельність активів, %	2,56	0,31	-2,25
Рентабельність власного капіталу, %	16,17	1,5	-14,67

Отже, проаналізувавши показники рентабельності ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1», можна зробити висновок, що рентабельність виробництва зросла із попереднім роком на 6,44%, рентабельність продажів за операційним прибутком була в попередньому році 0,56%, стала в звітному 8,54%, тобто збільшилась на 7,98%, а рентабельність продажів за чистим прибутком, навпаки, зменшилась із 1,44% до 0,16, тобто на 1,28%.

Рентабельність основних засобів має досить гарну тенденцію, так як із 1,98% вона збільшилась до 40%, тобто на 38,02%. Наглядно динаміка показників рентабельності наведено на рис. 2.4.

Але необхідно зазначити, що рентабельність активів зменшилась на 2,25% (відповідно із 2,56% до 0,31%). Суттєво зменшилася і рентабельність власного капіталу, а саме із 16,17% в минулому році, до 1,5% – в звітному, тобто на 14,67%. Отже, ефективність використання майна та капіталу

підприємства має негативну тенденцію до зниження.

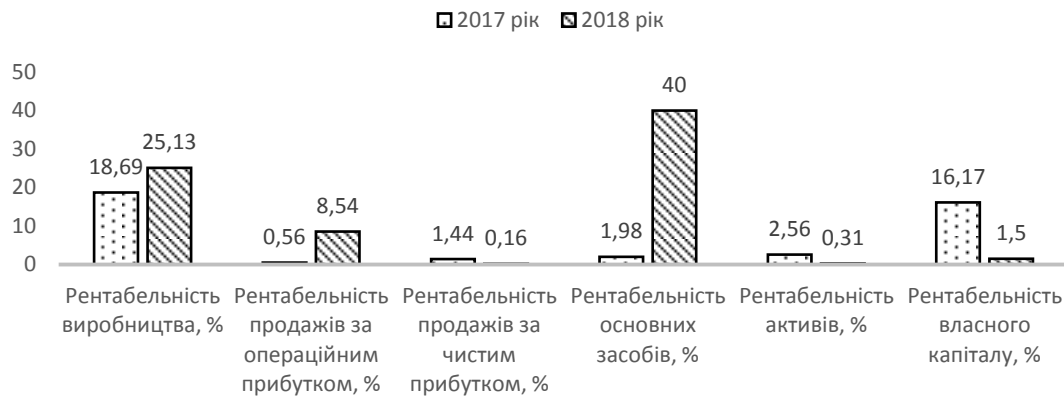

Рис. 2.4 Динаміка рентабельності ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1» по основним показникам, %

Тому, доцільно проаналізувати фінансовий стан хлібокомбінату.

Хлібокомбінат має ще такі основні фінансово – економічні показники, які безпосередньо впливають на його роботу: ліквідність та фінансова стійкість. Також доцільно дослідити горизонтальний аналіз активу (табл. 2.3) та пасиву (табл. 2.4) Балансу хлібокомбінату.

Таблиця 2.3

Горизонтальний аналіз активу Балансу ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1»

Актив	2017	2018	Відхилення	
			Абсолютне	Відносне
1	2	3	4	5
I. Необоротні матеріальні активи				
Основні засоби	27830	26987	-843	96,97
Інвестиційна нерухомість:	5998	6184	+186	103,10
Відстрочені податкові активи	305	270	-35	88,52
Усього за розділом 1	34133	33441	-692	97,97
II. Оборотні активи				
Запаси	5096	10251	+5155	201,16
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, послуги	13641	17371	+3730	127,34
Дебіторська заборгованість за розрахунками	2412	3806	+1394	157,79

Продовження табл. 2.3.

1	2	3	4	5
Інша поточна дебіторська заборгованість	209	89	-120	42,58
Поточні фінансові інвестиції	60	60	0	100,00
Гроші та їх еквіваленти	4	93	+89	2325,00
Усього за розділом II	21049	31670	+10621	150,46
Баланс	55182	65111	+9929	117,99

Отже, за даними аналізу ми можемо зробити висновок що в цілому активи зросли на 9929 тис. грн, у порівнянні з минулим роком, що становить 117,99% темпу росту. Наглядно динаміка активів Балансу наведено на рис. 2.5.

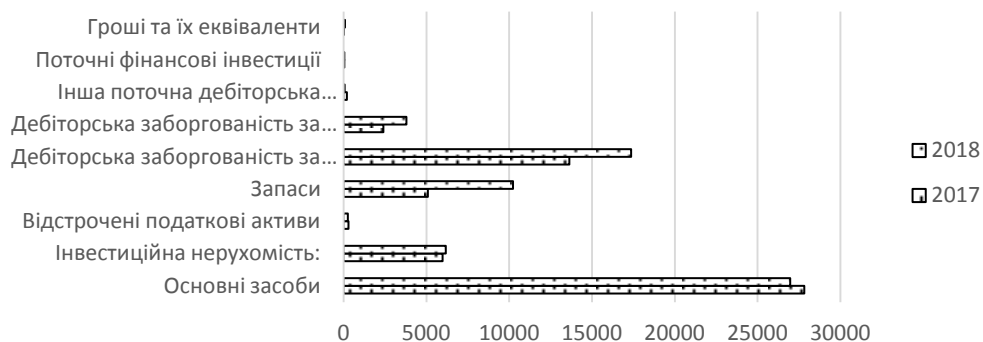

Рис. 2.5 Динаміка активів Балансу, тис. грн

Зокрема, зменшились, основні засоби та відстрочені податкові активи, на 843 тис. грн та 35 тис. грн відповідно. Інвестиційна нерухомість збільшилась на 186 тис. грн, що становить +3,10% темпу приросту. Всього необоротні активи мають негативну тенденцію, та зменшились на 692 тис грн, що становить 97,97% темпу росту. Оборотні активи, в свою чергу мають досить позитивну тенденцію, та збільшились на 10621 тис грн, що становить 150,46% темпу росту, зокрема, запаси збільшились на 5155 тис грн, що становить 201,16% темпу росту, дебіторська заборгованість за продукцію, товари та послуги та дебіторська заборгованість за розрахунками збільшились на 3730 тис грн та 1394 тис грн відповідно. А інша поточна дебіторська заборгованість має негативну тенденцію, там зменшилась на 120 тис грн, що становить 42,58% темпу росту. Поточні фінансові інвестиції

мають однакові значення як в 2017 так і в 2018 рр. Гроші та їх еквіваленти мають позитивну тенденцію, та збільшились на 89 тис грн, що становить 2325% темпу росту.

Приріст активів Балансу продемонстровано на рис. 2.6.

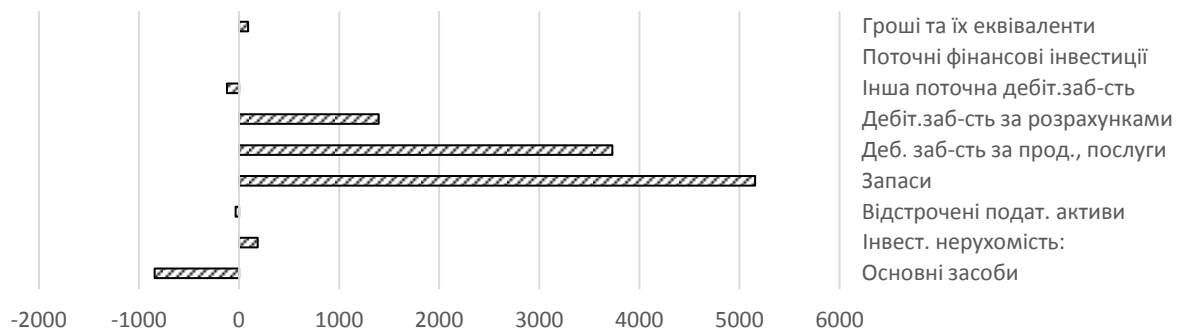

Рис. 2.6 Абсолютний приріст активів Балансу, тис грн.

Як ми бачимо, не зважаючи на те, що інша поточна дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи та основні засоби мають негативну динаміку, у розмірі: -120 тис грн, -35 тис грн та -843 тис грн відповідно, все ж таки переважають позитивні данні. Найбільшу позитивну динаміку є запаси (+5155 тис грн), дебіторська заборгованість за продукцію, товари, послуги (+ 3730 тис грн) та дебіторська заборгованість за розрахунками (+1394 тис грн).

Таблиця 2.4

Горизонтальний аналіз пасиву Балансу ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1», тис. грн

Пасив	2017	2018	Відхилення	
			Абсолютне	Відносне
1	2	3	4	5
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	4015	4015	0	100,00
Капітал у дооцінках	11429	18240	+6811	159,59
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-6706	-8646	-1940	128,93
Усього за розділом I	8738	13609	+4871	155,75

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Довгострокові кредити банків	3654	694	-2960	18,99
Інші довгострокові зобов'язання	26817	28181	+1364	105,09
Усього за розділом II	30471	28875	-1596	94,76
III. Поточні зобов'язання і забезпечення				
Короткострокові кредити банків	670	600	-70	89,55
за товари, роботи, послуги	9695	14889	+5194	153,57
за розрахунками з бюджетом	77	294	+217	381,82
за розрахунками зі страхування	137	143	+6	104,38
за розрахунками з оплати праці	310	334	+24	107,74
за одержаними авансами	342	11	-331	3,22
Поточні забезпечення	558	883	+325	158,24
Інші поточні зобов'язання	4184	5473	+1289	130,81
Усього за розділом III	15973	22627	+6654	141,66
Баланс	55182	65111	+9929	117,99

Отже, аналіз пасиву Балансу нам показує, що власний капітал Хлібокомбінату збільшився на 4871 тис грн, що становить 155,75% темпу росту, зокрема зареєстрований пайовий капітал не змінився, капітал у дооцінках збільшився на 6811 тис грн, що становить 59,59% темпу приросту, а нерозподілений прибуток, зменшився, на 1940 тис грн, що становить 28,93% темпу приросту. Сума довгострокових зобов'язань і забезпечень зменшилась на 1596 тис грн, що становить 94,76% темпу росту. Зокрема довгострокові кредити банків зменшились на 2960 тис грн, а інші довгострокові зобов'язання збільшились на 1364 тис грн, що становить 5,09% темпу приросту. Сума поточних зобов'язань і забезпечень збільшилась, на 6654 тис грн, що становить 141,66% темпу росту, зокрема короткострокові кредити банків зменшились на 70 тис грн, за товари роботи і послуги, збільшились на 5194 тис грн, що становить 53,57% темпу приросту. Також збільшились короткострокові зобов'язання за розрахунками з бюджетом на 217 тис грн, що становить 381,82% темпу росту, зобов'язання зі страхування збільшились на 6 тис грн, що становить 4,38% темпу приросту, зобов'язання з оплати праці, також збільшились, на 24 тис грн, що становить 7,74% темпу приросту, а зобов'язання за одержаними авансами, навпаки, зменшились, на

331 тис грн, що становить 3,22% темпу росту. Поточні забезпечення теж збільшились, на 325 тис грн, що становлять 58,24% темпу приросту, та інші поточні зобов'язання збільшились на 1289 тис грн, що становлять 30,81% темпу приросту. Наглядно динаміку пасивів Балансу продемонстровано на рис. 2.7.

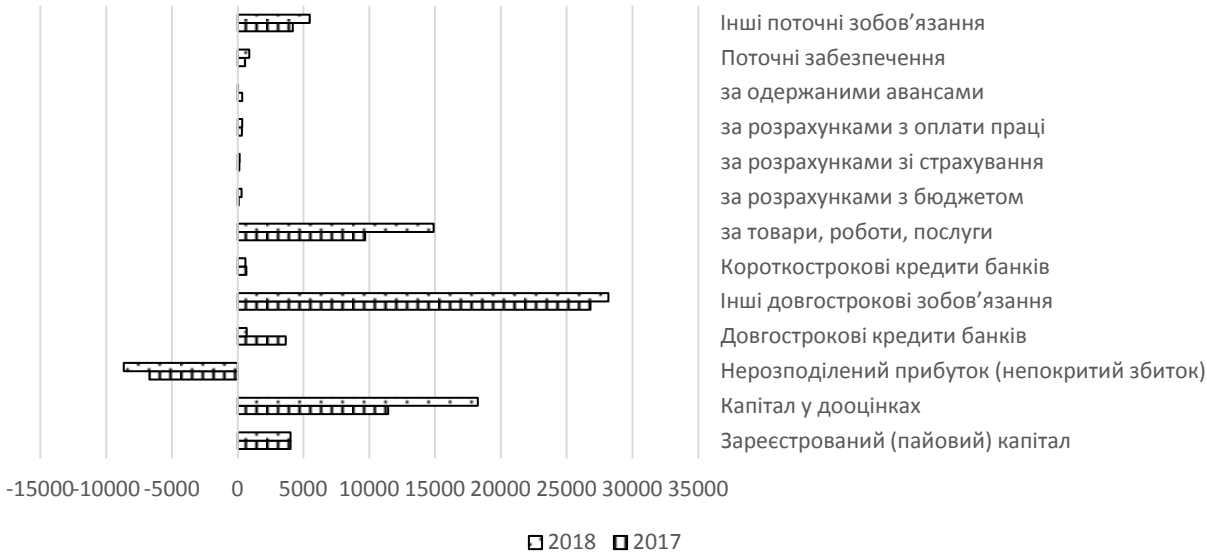

Рис. 2.7 Динаміка пасивів Балансу

Більшість пасивів Балансу має тенденцію до збільшення, що можна наглядно побачити на рисунку 2.8.

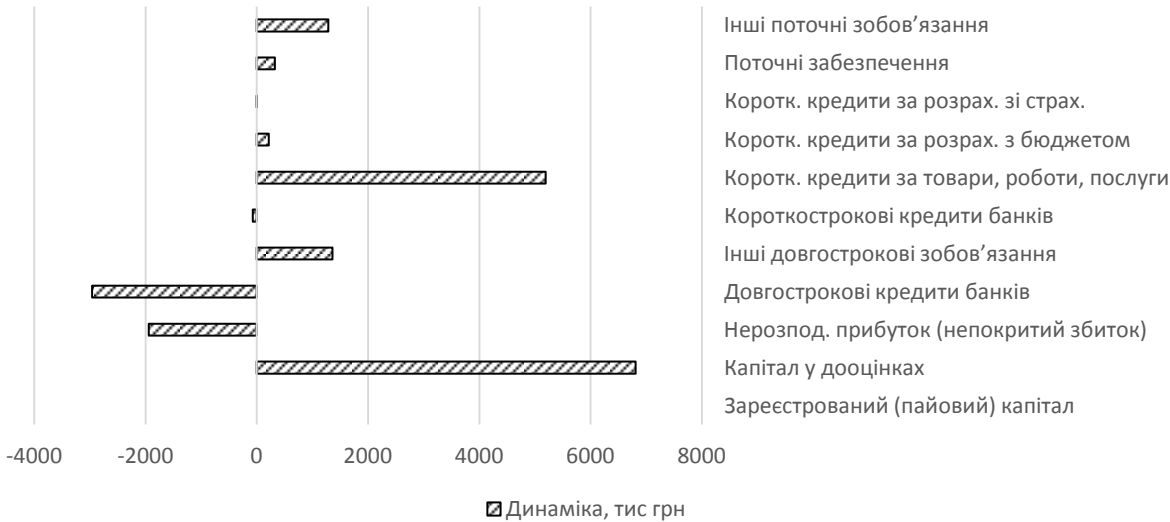

Рис. 2.8 Абсолютний приріст пасивів Балансу

Як ми бачимо, є досить великі коливання деяких показників. Є значне збільшення капіталу у дооцінках та короткострокових кредитів за товари, роботи послуги + 6811 тис. грн та 5194 тис. грн відповідно. Також є досить суттєве зменшення довгострокових кредитів банків на 2960 тис. грн, та нерозподіленого прибутку на 1940 тис. грн.

Надалі доречним є проведення аналізу ліквідності. Ліквідність хлібокомбінату – це його спроможність перетворювати свої активи в гроші для здійснення необхідних поточних платежів, та своєчасного погашення своїх боргових зобов'язань [48]. Ліквідність можна дослідити використовуючи два напрями:

- аналіз ліквідності балансу;
- коефіцієнтний аналіз.

Аналіз ліквідності балансу полягає в порівнянні коштів по активу, згрупованих за ступенем їх ліквідності, і розташованих у порядку убавання їх ліквідності, та зобов'язань по пасивах, згрупованих по строках їх погашення і розташованих у зростанні строків (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Аналіз ліквідності ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1», тис. грн

Актив			Пасив			Абсолютне відхилення	
Позначення	На початок	На кінець	Позначення	На початок	На кінець	Актив	Пасив
1	2	3	4	5	6	7	8
A ₁	64	153	П ₁	15303	22027	+89	+6724
A ₂	15889	21266	П ₂	670	600	+5377	-70
A ₃	5096	10251	П ₃	30471	28875	+5155	-1596
A ₄	34133	33441	П ₄	8738	13609	-692	+4871
Всього	55182	65111	Всього	55182	65111	-	-

Для визначення ліквідності балансу необхідно зіставити рахунки за групами активів і зобов'язань. Баланс є ліквідним за умови таких співвідношень: $A_1 \geq P_1$; $A_2 \geq P_2$; $A_3 \geq P_3$; $A_4 \leq P_4$.

За даними ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1» на початок 2018р. :

$$A1 = 64 < П1 = 15303;$$

$$A2=15889 > П2 = 600;$$

$$A3= 5096 < П3 = 30471;$$

$$A4=34133 > П4 = 13609.$$

На кінець 2018 р.:

$$A1 =153 < П1= 22027;$$

$$A2= 21266 > П2= 600;$$

$$A3 = 10251 < П3 = 28875;$$

$$A4= 33441 > П4 = 13609.$$

Отже, за проведеним аналізом ліквідності балансу можна зробити висновок, що підприємство на початок 2018 року не є абсолютно ліквідним, про це свідчить не виконання першої та третьої умови співвідношень: абсолютно ліквідні активи складають 64 тис грн, тоді як термінові зобов'язання – 15303 тис грн, та повільно ліквідні активи складають 5096 тис грн., а довгострокові зобов'язання складають 30471 тис грн. Але все ж таки друга та четверта умови є виконаними: швидко ліквідні активи складають 15889 тис грн, а в свою чергу короткострокові зобов'язання – 600 тис грн., і важко ліквідні активи є меншими за постійні зобов'язання і складають 34133 тис грн, тоді як останні складають 13609 тис грн. На кінець року підприємство також не є абсолютно ліквідним, але ситуація значно покращилась порівняно із початком, так як виконуються всі умови, окрім першої: абсолютно ліквідні активи є меншими за термінові зобов'язання і складають 153 тис грн, що на 89 тис грн більше, аніж на початок року, а термінові зобов'язання складають 22027 тис грн, що на 6724 тис грн більше, ніж на початок звітного періоду. Швидко ліквідні активи є більшими за короткострокові зобов'язання і складають 21266 тис грн, це на 5377 тис грн більше, ніж було, а короткострокові зобов'язання – 600 тис грн, що на 70 тис грн менше, аніж було на початок року. Запаси теж є більшими за довгострокові зобов'язання, та складають 10251 тис грн, що є більшим на 5155 тис грн, порівняно із початком звітного періоду, а зобов'язання у свою

чергу складають 28875 тис грн, що є меншим показником на 1596 тис грн порівняно зі початком року. Та необоротні активи є меншими за постійні зобов'язання і складають 33441 тис грн, що у порівнянні із початком періоду менше на 692 тис грн, а постійні зобов'язання складають 13609 тис грн і це є більшим показником на 4871 тис грн, у порівнянні із початком періоду. Підсумовуючи, можна сказати, що підприємство не зможе погасити термінову заборгованість на дату складання балансу, але у найближчій перспективі підприємство залишиться платоспроможним. На кінець звітного періоду підприємство забезпечило себе платоспроможністю і на середньострокову перспективу. Та останнє співвідношення нам довело, що підприємство є стійким у віддаленій перспективі.

На практиці для ефективного вимірювання ліквідності ще й застосовується відповідна система коефіцієнтів, які відображають співвідношення статей балансу та інших видів фінансової звітності.

Ліквідність підприємства також визначається і за допомогою таких показників (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Коефіцієнти ліквідності [49]

№	Назва	Формула	Норм. Значення	Пояснення
1	2	3	4	5
1	Коефіцієнт абсолютн. ліквідності	$K_{ал} = \frac{A_1}{П_1 + П_2}$	0,2 - 0,35	При значенні коефіцієнта абсолютної ліквідності менше 0,2, а коефіцієнта покриття менше 0,5 підприємство вважається банкрутом і може підлягати ліквідації з продажем майна.
2	Коефіцієнт загальної ліквідності (загальн. покриття)	$K_{пл} = \frac{ОА}{П_1 + П_2}$ де, ОА – сума оборотних активів	>1	При значенні коефіцієнта менше 1, у підприємства неліквідний баланс. Платоспроможність Підприємства незначна, а значить існує фінансовий ризик, як для самого підприємства, так і для його партнерів. Низький рівень ліквідності, як правило свідчить про ускладнення збуту продукції, або ж погану організацію матеріально-технічного забезпечення.

Продовження табл. 2.6

3	Коефіцієнт швидкої ліквідності	$K_{шл} = \frac{OA - З}{П_1 + П_2}$ де, З – запаси	>1	Цей коефіцієнт показує, чи спроможне підприємство у разі падіння обсягів реалізації покрити свої зобов'язання перед кредиторами. Якщо коефіцієнт швидкої ліквідності більше 1, то підприємство має низький фінансовий ризик, а значить потенційні можливості для залучення додаткових фінансових ресурсів.
---	--------------------------------	--	----	--

Розрахунок коефіцієнтів ліквідності зображено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Коефіцієнтний аналіз ліквідності ТДВ «Запорізький хлібокомбінат №1»

№	Назва	Розрахунок		Нормативне значення	Абсолютне відхилення
		На початок	На кінець		
1	2	3	4	5	6
1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,004	0,005	0,2 - 0,35	+0,001
2	Коефіцієнт загальної ліквідності	1,32	1,4	>1	+0,01
3	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,998	0,95	>1	-0,05

Динаміка коефіцієнтів ліквідності продемонстрована на рисунку 2.9.

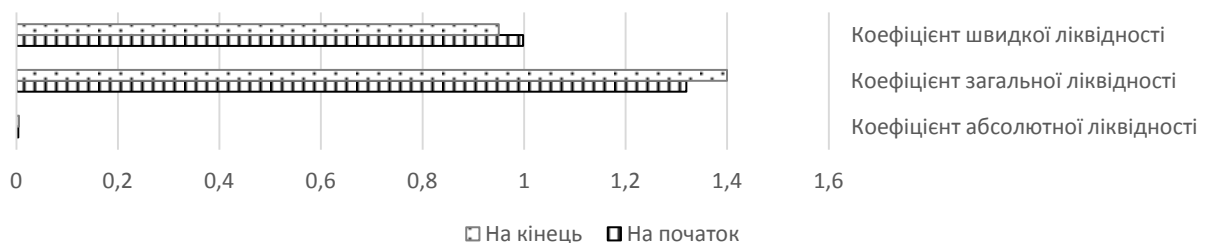

Рис. 2.9 Динаміка коефіцієнтів ліквідності

Отже, проаналізувавши коефіцієнти ліквідності, можна зробити висновок, що у підприємство не вважає за потрібним тримати багато грошових коштів на рахунках, це не є суттєвим, також слід зазначити що на кінець року цей показник збільшився із 0,004 до 0,005, що є досить позитивним. Коефіцієнт загального покриття що на початок року, що на

кінець означає про ліквідність балансу, та про те, що підприємство є платоспроможним, тут також спостерігається покращення показників із 1,32 до 1,4, що на 0,01 більше, ніж було на початок року. Коефіцієнт швидкої ліквідності хлібокомбінату показав, що підприємство здатне покрити свої зобов'язання перед кредиторами та має потенційні можливості до залучення додаткових фінансових ресурсів, але показник на кінець року зменшився із 1,998 до 0,95, що каже про незначне збільшення фінансових ризиків підприємства. Також зазначимо, що коефіцієнти ліквідності не можуть виступати точними індикаторами фінансового стану підприємства. Вони відображають ліквідність лише на дату складання балансу і не враховують сплату боргів. Наступним показником є фінансова стійкість.

Фінансова стійкість - це забезпеченість запасів стійким джерелом їх формування; гарантована платоспроможність та незалежність від випадкової ринкової кон'юнктури, поведінки партнерів [50].

Формується в процесі всієї виробничо-господарської діяльності підприємства і є головним компонентом його стабільності. Оцінка фінансової стійкості підприємства має на меті об'єктивний аналіз величини та структури активів і пасивів підприємства і визначення на цій основі міри його фінансової стабільності та незалежності, а також відповідності фінансово-господарської діяльності підприємства цілям його статутної діяльності.

Розрізняють такі типи фінансової стійкості підприємства:

- абсолютна фінансова стійкість;
- нормально - стійкий фінансовий стан;
- нестійкий фінансовий стан;
- кризовий фінансовий стан [20].

Оцінку фінансової стійкості підприємства здійснюють у два етапи:

- аналіз фінансової стійкості за рахунок забезпеченості запасів джерелами їх фінансування;
- коефіцієнтний аналіз.

Перший етап передбачає аналіз бере за увагу критерії надлишків або

нестачі певних джерел формування запасів.

Існує 3 джерела формування запасів (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Джерела формування запасів та їх критерії щодо визначення фінансового стану підприємства

№	Показники	Формула	Фінансовий стан			
			Абсолютний	Нормальний	Нестійкий	Кризовий
1	2	3	4	5	6	7
1	Наявність власних джерел	Власні оборотні кошти	+НВ НВ=З	-НВ	-НВ	-НВ
2	Наявність довгострокових джерел	Наявність власних джерел+ Довгострокові зобов'язання		+НД НД=З	-НД	-НД
3	Наявність загальних джерел	Довгострокові джерела+ Короткострокові зобов'язання			+НЗ НЗ=З	-НЗ
	Вид фінансової стійкості		{1;1;1}	{0;1;1}	{0;0;1}	{0;0;0}

Аналіз фінансової стійкості за рахунок забезпеченості запасів джерелами їх фінансування зазначено у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Аналіз фінансової стійкості на ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1»,
тис. грн

№	Показники	Розрахунок	На початок	На кінець	Відхилення	
					Абсолютне	Відносне
1	2	3	4	5	6	7
1	Запаси	Ряд.1100	5096	10251	+5155	201,16%
2	Оборотні активи	Ряд. 1195	21049	31670	+10621	150,46%
3	Поточні зобов'язання	Ряд. 1695	15973	22627	+6654	141,66%
4	Довгострокові джерела	Ряд.1595	30471	28875	-1596	94,76%
5	Наявність власних джерел	п.2- п.3	5072	9043	+3971	178,29%
6	Наявність довгострокових джерел	П.4+п.5	35543	37918	+2375	106,68%
7	Наявність загальних джерел	П.3+п.6	51516	60545	+9029	117,56%

	1	2	3	4	5	6
	+-НВ	П.5-п.1	-24	-1208	-1184	
	+-НД	П.6-п.1	+30447	+27667	-2780	90,87%
	+-НЗ	П.7-п.1	+46420	+18624	-27796	40,12%
Фінансовий стан			{0;1;1}	{0;1;1}		

Зобразимо джерела фінансування графічно на рис. 2.10.

Рис. 2.10 Джерела фінансування на ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1»

Отже, проаналізувавши фінансову стійкість за рахунок забезпеченості запасів джерелами їх формування можна зробити висновок, що на підприємстві збільшилась кількість всіх джерел на кінець року, порівняно із початком, а саме наявність власних джерел на кінець періоду збільшилась із 5072 тис грн до 9043 тис грн, тобто на 1184 тис грн, наявність довгострокових джерел збільшилась із 35543 тис грн, до 37618 тис грн, що становить 106,68% темпу росту, та наявність загальних джерел збільшилась на 9029 тис грн, у порівнянні із початком року. Але, не дивлячись на позитивну тенденцію, у порівнянні із запасами з'явилась негативна тенденція, а саме: з'явилась нестача власних джерел на початок року у розмірі 24 тис грн, а на кінець 1184 тис грн, тобто збільшилась нестача на 1184 тис грн, також спостерігається надлишок довгострокових джерел у розмірі 30447 тис грн на початок року і 27667 тис грн на кінець, але все ж таки на кінець року довгострокових джерел стало менше на 2780 тис грн, та становить 90,87% темпу росту, щодо загальних джерел, тут також

відбувається надлишок що на початок що на кінець у розмірі 46420 тис грн і 18624 тис грн відповідно, але це на 27796 тис грн менше ніж було на початок періоду та становить 40,12% темпу росту. І все ж таки, не дивлячись на всі ці нестачі та погіршення на кінець року забезпеченості запасів джерелами їх формування підприємство має і на початок і на кінець року нормальний фінансовий стан.

Також, оцінку фінансової стійкості підприємства доцільно здійснювати на основі коефіцієнтів зазначених у Додатку Е, а їх розрахунок наведений у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості, тис.грн

№	Показники	Нормативне значення	2018 р.		Відхилення	
			На почат.	На кінець	Абсол.	Відн.,%
1	2	3	4	5	6	7
1	Власний капітал		8738	13609	+4871	155,75
2	Валюта балансу		55182	65111	+9929	117,99
3	Власні оборотні кошти		5076	9043	+3967	178,15
4	Позиковий капітал		46444	51502	+5058	110,89
5	Довгостроковий капітал		30471	28875	-1596	94,76
6	Оборотні активи		21049	31670	+10621	150,46
7	Поточні зобов'язання		15973	22627	+6654	141,66
8	Необоротні активи		34133	33441	-692	97,97
9	Оборотні активи		21049	31670	+15621	150,46
10	Коеф. Платоспроможності		0,19	0,26	+0,07	
11	Коеф. Заборгованості	<0.5	0,84	0,79	-0,05	
12	Коеф. Автономії	>0.5	0,16	0,21	+0,05	
13	Коеф. Фін. залежності	1,67-2,5.	6,32	4,78	-1,54	
14	Коеф. Маневреності	≥0.1	0,58	0,66	+0,08	
15	Коеф. Фін. левериджу	<1	5,32	3,78	-1,54	
16	Коеф. Капіталізації	<0,5	0,71	0,65	-0,06	
17	Коеф. Фін. стабільності	>1	0,11	0,18	+0,07	
18	Коеф. забезпеченості власними засобами	>0.1	0,24	0,29	+0,05	

Зобразимо значення коефіцієнтів фінансової стійкості графічно у рисунку 2.11.

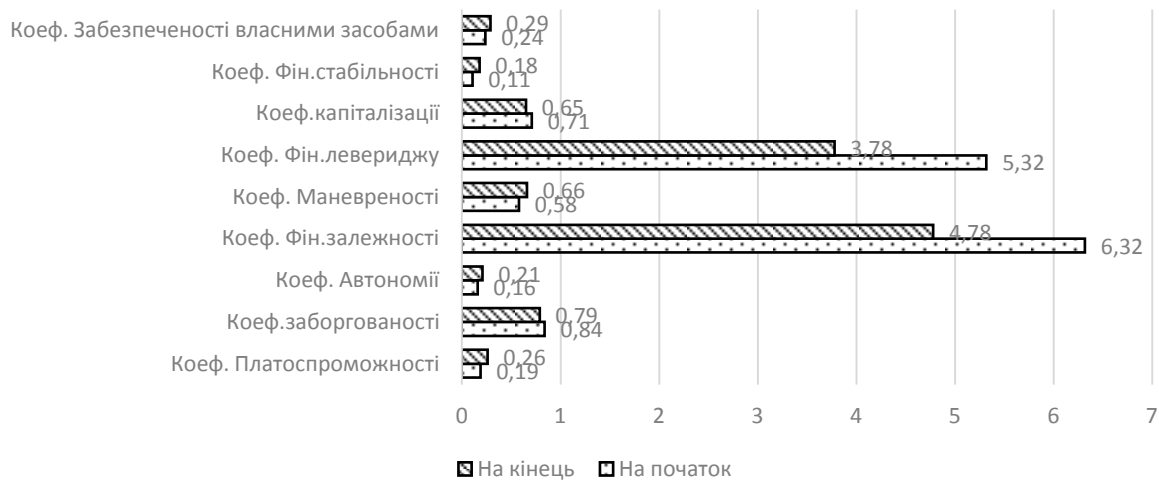

Рис. 2.11 Динаміка коефіцієнтів фінансової стійкості

Коефіцієнт автономії нам показав, що показники на початок і кінець року є значно меншими за нормативне значення і складають 0,16 і 0,21 відповідно, але спостерігається збільшення даного показника на 0,05, що каже нам про незначне зростання фінансової незалежності. За коефіцієнтом фінансової залежності ми спостерігаємо занадто високу кількість фінансових ресурсів, що використовує компанія на кожну гривню власного капіталу, але спостерігається позитивна тенденція: на початок року коефіцієнт склав 6,32, а на кінець 4,78, тобто є зменшення на 1,54. Коефіцієнт маневреності нам показав, що про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів і частини оборотних: на початок року він склав 0,58, а на кінець 0,66, тобто збільшився на 0,08 і це вказує на підвищення фінансової стійкості. За коефіцієнтом фінансового левериджу ми спостерігаємо негативну тенденцію, так як показники значно вищі за нормативні значення: 5,32 на початок року і 3,78 на кінець, зменшення показників на кінець року на 1,54 нам вказує на зменшення фінансового ризику підприємства порівняно із початком року. Дивлячись на коефіцієнт капіталізації можна сказати, що підприємство має не великі показники: 0,71

та 0,65 на початок і кінець року відповідно, та ще й спостерігається зниження даного показника на 0,06, дана ситуація є не досить гарною, так як чим вище даний показник, тим менший ризик банкрутства підприємства. За коефіцієнтом фінансової стабільності ми спостерігаємо, що у підприємства досить мала частка власних коштів щодо позикових: 0,11 та 0,18 на початок і кінець року відповідно, це означає, що підприємство не має стійкого фінансового стану, і залежить від зовнішніх джерел, але ситуація покращилась на кінець року на 0,07. І коефіцієнт забезпеченості власними засобами нам показав, що підприємство у достатній кількості забезпечене власними джерелами формування оборотних активів, так як розрахункове значення на початок року становить 0,24, а на кінець 0,29, також спостерігається позитивна тенденція, так як на кінець року показник збільшився на 0,05.

Отже, із проведеного аналізу фінансових показників ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1» ми можемо зробити висновок, що підприємство має нормальний є стійким у віддаленій перспективі, але не зможе погасити термінову заборгованість на дату складання балансу, хоча у найближчій перспективі підприємство залишиться платоспроможним.

2.2. Аналітичний та синтетичний облік дебіторської заборгованості

Бухгалтерський облік на підприємстві регламентований обліковою політикою підприємства, яка визначає єдині методики відображення господарських операцій та забезпечення своєчасного надання достовірної інформації користувачам фінансової звітності. Облікова політика ведена в дію Наказом № 357 від 31.12.2015 року, генеральним директором Куксенко М.В. При розробці облікової політики підприємство використовувало принципи, методи, процедури та правила, встановлені діючими

Положеннями (Стандартами) бухгалтерського обліку, прийнятими в Україні, а також міжнародну практику, встановлену Міжнародними стандартами (бухгалтерського обліку) фінансової звітності в усіх аспектах, що не суперечать Національним стандартам бухгалтерського обліку України. У робочому плані рахунків ТДВ «Запорізького хлібокомбінату № 1» для деталізації розрахунків, обліку грошових коштів, матеріальних цінностей та грошових документів використовують субрахунки першого та другого рівнів залежно від джерел використання та умов надходжень. Облік витрат ведеться з використанням класу рахунків 9 «Витрати діяльності». Хлібокомбінат є платником податку на додану вартість. Графік документообігу на підприємстві і електронний (податкові накладні) і паперовий (всі інші документи).

За обліковою політикою хлібокомбінату, дебіторська заборгованість - це сума грошових коштів або вартість активів, які інші юридичні або фізичні особи повинні підприємству в результаті минулих подій.

Дебіторська заборгованість признається в якості активу при виконанні обох умов:

- якщо існує достатня вірогідність того, що в результаті погашення заборгованості компанія отримає майбутні економічні вигоди в формі грошових коштів, їх еквівалентів, других фінансових активів, матеріальних або нематеріальних активів, а також робіт і послуг;

- теперішня вартість майбутніх економічних вигід, надходження яких очікується в результаті погашення заборгованості, може бути достовірно оцінена.

Не признаються в якості активу дебіторська заборгованість, погашення якої не очікується. Дебіторська заборгованість, що не задовольняла критерію визнання, обліковується на позабалансовому рахунку 071 на протязі строку, встановленого комісією по роботі з дебіторською заборгованістю.

Дебіторська заборгованість на ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1» обліковується на таких рахунках (табл. 2.11).

Рахунки з обліку дебіторської заборгованості на ТДВ «Запорізький
хлібокомбінат № 1»

Синтетичні рахунки		Субрахунки 1 порядку		Субрахунки 2 порядку	
Код	Назва	Код	Назва	Код	Назва
1	2	3	4	5	6
36	Розрахунки із покупцями та замовниками	361	Розрахунки із вітчизняним покупцями		
		362	Розрахунки із іноземними покупцями		
		363	Розрахунки із учасниками промислово – фінансової групи		
		364	Розрахунки за гарантійним забезпеченням		
37	Розрахунки із різними дебіторами	371	Розрахунки за виданими авансами	371 1	Розрахунки за виданими авансами (в національній валюті)
				371 2	Розрахунки за виданими авансами (в іноземній валюті)
		372	Розрахунки з підзвітними особами	372 1	Розрахунки з підзвітними особами в національній валюті
				372 2	Розрахунки з підзвітними особами в іноземній валюті
		374	Розрахунки за претензіями		
		375	Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків		
		376	Розрахунки за позиками членам кредитних спілок		
		377	Розрахунки з іншими дебіторами	377 1	Розрахунки з іншими дебіторами (в національній валюті)
				377 2	Розрахунки з іншими дебіторами (в іноземній валюті)
				377 3	Розрахунки з робітниками та службовцями з інших операцій
378	Розрахунки із державними цільовими фондами				

Продовження табл. 2.11

1	2	3	4	5	6
		379	Розрахунки із деривативами		
38	Резерв сумнівних боргів				
39	Витрати майбутніх періодів				

Дебіторська заборгованість на хлібокомбінаті включає в себе наступні класи, які є і її класифікацією:

- торгова дебіторська заборгованість і інші заборгованість покупцям;
- аванси та передоплати;
- видані кредити та займи;
- інша дебіторська заборгованість.

Дебіторська заборгованість при первісному визнанні оцінюється:

- монетарна – по номінальній сумі вартості грошових коштів, що підлягають отриманню;
- немонетарна – по номінальній сумі сплачених грошових коштів.

Надалі дебіторська заборгованість враховується по чистій реалізаційній вартості, рівній різниці між первісною вартістю і нарахованим резервом сумнівних боргів.

З ціллю оцінки чистої реалізаційної вартості дебіторська заборгованість класифікується за ступенем сумнівності:

- робоча дебіторська заборгованість – дебіторська заборгованість, строк погашення якої ще не наступив. Вірогідність погашення робочої дебіторської заборгованості вважається рівною одиниці, резерв сумнівних боргів не нараховується;
- прострочена дебіторська заборгованість - дебіторська заборгованість, не погашена в строк. Вірогідність погашення простроченої

дебіторської заборгованості менше одиниці та залежить від періоду прострочки. Резерв сумнівних боргів для цього виду заборгованості нараховується методом коефіцієнта сумнівності, який вираховується шляхом класифікації дебіторської заборгованості по строкам погашення (тільки для торгової дебіторської заборгованості);

– сумнівна дебіторська заборгованість – прострочена дебіторська заборгованість, погашення якої малоімовірно (вірогідність менше 0,5). Резерв сумнівних боргів для простроченої дебіторської заборгованості нараховується методом абсолютної суми сумнівної заборгованості;

– безнадійна дебіторська заборгованість - дебіторська заборгованість, погашення якої не очікується. Безнадійна дебіторська заборгованість не визнається активом та списується з балансу.

Торгова дебіторська заборгованість включає заборгованість покупців за відвантажені товари, продукцію тощо, але не включає заборгованість покупців за реалізовані необоротні активи. Облік такої заборгованості ведеться по дебету балансового рахунку 361. Торгова дебіторська заборгованість визнається одночасно з визнанням доходу від реалізації товарів, продукції, послуг. Прострочена торгова дебіторська заборгованість класифікується по строкам непогашення. В залежності від строку непогашення простроченої дебіторської заборгованості присвоюються такі коефіцієнти сумнівності:

- до 1 місяця - 0%;
- від 1 до 3х місяців - 20%;
- від 3х до 6 місяців - 50%;
- понад 6 місяці - 100%.

Розмір резерву сумнівних боргів на хлібокомбінаті визнається методом застосування коефіцієнту сумнівності. За цим методом розмір резерву розраховується множенням суми залишку дебіторської заборгованості на початок періоду на коефіцієнт сумнівності.

Також, на підприємстві може надаватися спеціальна комерційна

знижка. Сума знижки розраховується у відсотковому співвідношенні від 1 до 30% від об'єму реалізації продукції та визначається генеральним директором кожен раз індивідуально, при цьому на величину знижки впливають такі фактори: як виконання покупцем відповідних вимог підприємства по збільшенню об'ємів продажу, розширенню асортименту продукції підприємства на ринку збуту тощо. Розрахунковим періодом для надання скидки є один календарний місяць. Покупцям категорії «Дилер» встановлюється категорія цін базова-відпускна +5%, для категорії «Благодійність» -20%, для категорії «Самовивіз» +5%+ПДВ. Якщо покупець до 10 числа наступного місяця не підписав Акт про надання знижок, Акт звірки та розрахунок коригування до податкової накладної, виписаної у зв'язку із знижкою, що надається, то в такому випадку знижки покупцю не надаються. Мінімальним терміном відстрочення платежу є 1 день, максимальним -60. Термін надання торгового кредиту визначається з кожним покупцем окремо і прописується в договорі. Аванси та передплати включають суми, сплачені постачальникам в рахунок:

- майбутніх поставок матеріальних цінностей, які обліковуються як запаси;
- надання послуг некапітального характеру.

Аванси для фінансування капітальних інвестицій не включаються дану статтю, а обліковуються в складі іншої дебіторської заборгованості. Аванси та передплати оцінюються по сумі виданих грошових коштів чи їх еквівалентів, а в іноземній валюті – по курсу НБУ на дату видачі та у подальшому не перераховуються у зв'язку із зміною обмінного курсу. Облік сум резерву сумнівних боргів по авансах та передплатах ведеться на субрахунку 382 в розрізі постачальників та їх договорів. Списана сума безнадійної заборгованості обліковується як умовний актив із відображенням на позабалансовому рахунку 071. Аванси, видані відрядникам капітального будівництва, до моменту приймання робіт, інші аванси за матеріальні необоротні активи, а також аванси, видані постачальникам по договорам на

придбання чи створення нематеріальних активів, обліковуються в складі іншої дебіторської заборгованості на субрахунку 6853 «Розрахунки по виконавчих документах».

Найбільш достовірним та основним джерелом облікової та економічної інформації про господарський суб'єкт є документ. Вони виступають підтвердженням господарських операцій, забезпечують точність і надійність облікових даних, що допомагає контролювати всі економічні процеси підприємства та виступають у якості доказів або джерел доказів у суді для вирішення спорів між економічними суб'єктами у процесі цивільних та кримінальних справ.

Всі господарські операції в бухгалтерському обліку відображаються за застосуванням методів суцільного і безперервного документування. Первинні документи складаються в момент проведення кожної господарської операції або безпосередньо після її завершення, та заповнюються на бланках типових форм. Первинні документи слугують основними джерелами інформації для контролю розрахункових відносин з контрагентами., основними первинними документами, що підтверджують виникнення дебіторської заборгованості є: накладні, податкові накладні, товарно-транспортні накладні, рахунки, рахунки - фактури, акти виконаних робіт, а з погашення заборгованості: виписки з банку, векселі, прибуткові касові ордери [38] (Табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Первинні документи з обліку дебіторської заборгованості

Вид дебіторської заборгованості	Документи
1	2
За майно, передане в оренду	Договір оренди, акт приймання-передачі ОЗ, рахунок-фактура, довідки та розрахунки бухгалтерії;
Векселі одержані	Вексель, акт приймання-передачі векселя, прибутковий касовий ордер, виписка банку;
Розрахунки з вітчизняними покупцями	Накладна, рахунок-фактура, рахунок, акт приймання-передачі виконаних робіт, справка про вартість виконаних робіт, довідка (розрахунок) бухгалтерії, податкова накладна, , виписка банку,

Продовження табл. 2.12

1	2
	вексель, акт надання послуг, замовлення на перевезення вантажу, товарно-транспортна накладна, розрахунок вартості послуги;
Розрахунки з іноземними покупцями	Комерційні документи (рахунки-фактури – invoice), транспортні накладні (CMR – залізнична накладна, авіа накладна, коносамент, товарно-транспортна накладна, пакувальні листи), платіжні документи на перерахування сум митних платежів та інших податків, розрахунок бухгалтерії, виписка банку;
Резерв сумнівних боргів	Довідка, розрахунок бухгалтерії;
Розрахунки за виданими авансами	Платіжне доручення, виписка банку;
Розрахунки з підзвітними особами	Розпорядження керівника про відправлення працівника у відрядження. Список осіб, які мають право одержувати кошти в підзвіт на господарські потреби, Звіт про використання коштів, наданих на відрядження або під звіт, з доданими виправдовуючими документами: акт закупівлі, акт на списання представницьких витрат в межах передбачених норм з додаванням відповідних документів на оплату рахунків ресторанів, кафе, готелів тощо, чеки, квитанції, рахунки магазинів, готелів, залізничні, авіаційні та інші проїзні квитки, прибутковий касовий ордер, видатковий касовий ордер;
Розрахунки за нарахованими доходами	Довідка, розрахунок бухгалтерії, виписка банку, прибутковий касовий ордер, видатковий касовий ордер;
Розрахунки за претензіями	Претензія, акт приймання вантажу, рішення судових органів, письмова згода постачальника на пред'явлену претензію, виписка банку;
Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків	Протокол засідання інвентаризаційної комісії, наказ керівника, накладна, прибутковий касовий ордер, заява працівника;
Розрахунки за позиками членам кредитних спілок	Договір між членами кредитних спілок, платіжне доручення, накладна, квитанція до прибутковий касовий ордер, видатковий касовий ордер, виписки банку;
Розрахунки з іншими дебіторами	Авізо про оприбуткування майна учасником, який веде спільні справи, або первинний документ про отримання майна (копія накладної, квитанція до прибуткового ордеру тощо, прибутковий касовий ордер, видатковий касовий ордер, накладна, рахунок, виписка банку, довідка (розрахунок) бухгалтерії.

Отже, процес виникнення дебіторської заборгованості на хлібокомбінаті можна представити у такому вигляді. По-перше, оформлюється договір «купівлі – продажу цінностей (товарів, робіт, послуг)» між комбінатом та підприємством - покупцем. По – друге,

оформлюється «рахунок - фактура», як забезпечення оплати покупцем бажаних товарів, робіт чи послуг, в якому зазначено кількість, ціна та загальна сума щодо їх сплати (із ПДВ). Наступне, це - перерахування коштів на розрахунковий рахунок комбінату, здійснюється за допомогою «платіжного доручення», та підтверджується «випискою банку». Для отримання покупцем придбаних товарів самовивізом, у представника підприємця – покупця має бути видана на його ім'я «Довіреність на одержання цінностей». Видача товарно- матеріальних цінностей зі складу хлібокомбінату здійснюється на підставі «Товарно – транспортної накладної». Інформація, щодо розрахунків із контрагентами відображається у журналі - ордері № 3 [54].

Операції з обліку дебіторської заборгованості на ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1» мають такий вигляд:

1. Відвантажено до «АТБ - маркет» на основі видаткової накладної № 135 27.09. 2018 партію печива на суму 24000, 00 гривень. Проведення по даній операції зображені в таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Кореспонденція з реалізації товару на «Запорізькому хлібокомбінаті №1»

Дата	Документ	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4	5	6
27.09.18	Видаткова накладна № 135	Відвантажено 100 упаковок «Печива вівсяного до чаю» до «АТБ – маркет»	361	702	24000,00
27.09.18	Податкова накладна	Відображена сума податкового зобов'язання з ПДВ у складі відвантажено товару	702	6412	4000,00
27.09.18	Бухгалтерська довідка	Списана балансова вартість товарів	902	281	15000,00
27.09.18	Бухгалтерська довідка	Собівартість реалізованих товарів списана на фінансовий результат	791	902	15000,00
29.09.18	Банківська виписка	Отримані від покупця грошові кошти за реалізовану партію товару	311	361	24000,00

Продовження табл. 2.13

1	2	3	4	5	6
29.09.18	Акт надання послуг	Відображено проведення взаємозаліку між покупцем і продавцем	631	361	24000,00
29.09.18	Бухгалтерська довідка	Списаний на фінансовий результат дохід, отриманий від реалізації партії товару	702	791	20000,00

2. ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1» здійснив передоплату на основі платіжного доручення № 98 від 27.12.2018 за «Цукор» підприємству ТОВ «Бакалія Запоріжжя» у розмірі 8400,00 грн. 04.01.2018 постачальник відвантажив товар. Проведення по даній операції зображені в таблиці 2.14.

Таблиця 2.14

Розрахунки по виданим авансам на «Запорізькому хлібокомбінаті №1»

Дата	Вид документа	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4	5	6
27.12.18	Платіжне доручення	Перерахована передплата за «Цукор»	371	311	8400,00
27.12.18	Платіжне доручення	Перерахована попередня оплата за транспортні послуги	371	311	60,00
27.12.18	Податкова накладна	Відображена сума податкового кредиту по ПДВ	6412	6441	1410,00
04.01.19	Прибуткова накладна	Отриманий Цукор від постачальника ТОВ «Бакалія Запоріжжя»	152	632	7000,00
04.01.19	Прибуткова накладна	Відображено списання податкового кредиту з ПДВ	6441	6311	1400,00
04.01.18	Акт транспортної організації	Підписаний акт наданих транспортних послуг та їх вартість включена до первісної вартості	152	631	50,00
04.01.18	Акт транспортної організації	Відображено списання податкового кредиту по ПДВ	6441	631	10,00
04.01.18	Бухгалтерська довідка	Відображений залік заборгованостей			
		Із постачальником	632	371	8400,00
		Із транспортною організацією	631	371	60,00

3. Працівнику Скляр З.Р. видані грошові кошти під звіт для оприбуткування електронних вагів на основі видаткового касового ордеру №

321 від 01.12.2018. Розрахунки по даній операції відображено в таблиці 2.15.

Таблиця 2.15

Розрахунки по виданих коштах під звіт на господарські потреби на ТДВ

«Запорізький хлібокомбінат № 1»

Дата	Вид документа	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4	5	6
01.12.18	ВКО	Видані працівнику Скляр З.Р. грошові кошти під звіт для оприбуткування електронних вагів	372	301	750,00
02.12.18		Списано з контр рахунку проведені оплати підзвітною особою	372	313	630,00
02.12.18		Списано витрати в межах норм, що оплачені з підзвітної суми і затверджені керівником	23	372	630,00
02.12.18	Прибутковий ордер, Авансовий звіт	Оприбутковані закуплені за готівкові кошти від підзвітної особи (Скляр З.Р.) електронні ваги ВІТЕК TCS-R2.	106	372	525,00
		Відображена сума ПДВ у складі податкового кредиту	6412	372	105,00
02.12.18	ПКО	Повернені підзвітною особою (Скляр З.Р.) залишок невикористаних коштів	301	372	120,00

4. Хлібокомбінат перерахував передоплату на основі платіжного доручення № 677 від 27.10.2018 за «Полуничний джем» постачальнику ТОВ «Герсал». 29.10.2018 постачальник відвантажив продукцію до комбінату, але товар на 390,00 грн був не належної якості, товар було повернуто. Проведення по даній операції відображено в таблиці 2.16.

Таблиця 2.16

Кореспонденція по розрахункам за претензіями на хлібокомбінаті № 1

Дата	Вид документа	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4	5	6
27.10.18	Платіжне поручення	Перерахована передоплата партії Полуничного джему	371	311	6000,00
27.10.18	Податкова накладна	Відображена сума податкового кредиту по ПДВ	6412	6441	1000,00

Продовження табл. 2.16

1	2	3	4	5	6
29.10.18	Прибуткова накладна	Відображено оприбуткування на баланс підприємства Полуничного джему відповідної якості $((6000-390)*100\%/120\%)$	281	631	4675,00
29.10.18	Прибуткова накладна	Списана вартість раніше відображеного податкового кредиту	6441	6311	935,00
29.10.18	Претензія	Пред'явлена претензія постачальнику	374	6311	390,00
29.10.18	Бухгалтерська довідка	Проведений залік заборгованостей	6311	371	6000,00
29.11.18	Розрахунок коригування податкової накладної	Відкоректований податковий кредит по ПДВ	6412	6441	65,00
01.11.18	Банківська виписка	Отримані грошові кошти від постачальника за рахунок погашення заборгованості по претензії	311	374	390,00

5. На хлібокомбінаті під час інвентаризації на підставі Акту інвентаризації № 361 від 30.12.2018 була виявлена нестача цукру у розмірі 40 кг у за ціною 10 грн за 1 кг. Винною особою була виявлена Тарасенко О.Є. Розрахунки по даній операції відображено в таблиці 2.17.

Таблиця 2.17

Кореспонденції із відшкодування завданих збитків на
«Запорізькому хлібокомбінаті № 1»

Дата	Вид документа	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4	5	6
30.12.18	Акт Інвентаризації	Списана вартість відсутніх 40 кг цукру $(40\text{кг}*10\text{ грн})$	947 072	20 -	400,00
30.12.18	Податкова накладна	Відображено суму податкового кредиту	974	641	66,67
31.12.18	Бухгалтерська довідка, Акт інвентаризації,	Нараховано Тарасенко О.Є. загальну суму збитку $Pз = (400,00*1,008 + 66,67)*2$	375	716	939,74
31.12.18	заява про признання вини	Списано з позабалансового рахунку суму збитку	-	072	400,00
31.12.18	Податкова накладна	Відображено суму податкового зобов'язання с ПДВ	716	641	66,67

Продовження табл. 2.17

31.12.18	Бухгалтерська довідка	Перераховано до бюджету суму перевищення над фактичним збитком (939,74-400,00-66,67)	716	642	473,07
31.12.18	Податкова накладна	Перераховано до бюджету суму ПДВ	641	311	66,67
31.12.18	Бухгалтерська довідка	Перераховано до бюджету суму перевищення	642	311	400,00
31.12.18	ПКО	Відображено стягнення суми завданого збитку з зарплати працівника	661	375	939,74
31.12.18	Бухгалтерська довідка	Сформований фінансовий результат			
		Списана на фінансовий результат втрата від нестачі цукру	791	947	400,00
		Списаний на фінансовий результат дохід від відшкодування вартості раніше списаний в результаті нестачі цукор	716	719	939,74

6. Працівник Омельченко Т.В. взяла у хлібокомбінату кредит у розмірі 15 000 грн на 2 місяця. Частину грошей вона повернула у касу підприємства, а іншу частину – утримано із заробітної плати. Операції відображено у таблиці 2.18.

Таблиця 2.18

Кореспонденція з обліку іншої дебіторської заборгованості на ТДВ
«Запорізький хлібокомбінат №1»

Дата	Первинні документи	Зміст	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4	5	6
11.05.18	ПКО	Отримано гроші з поточного рахунку в касу підприємства для виплати позики	301	311	15000,00
16.05.18	ВКО	Виплачено позику працівнику через касу підприємства	3771	301	15000,00
14.06.18	ПКО	Працівник Омельченко Т.В. повернула частину коштів через касу підприємства	301	3771	5000,00
11.07.18	ПКО	Працівник Омельченко Т.В. повернула частину коштів через касу підприємства	311	3771	8000,00
07.08.18		Погашення решти позики шляхом утримання із заробітної плати Омельченко Т.В.	661	3771	2000,00

Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками ведеться

за кожним покупцем та замовником за кожним пред'явленим до сплати рахунком:

- на рахунку 16 «Довгострокова дебіторська заборгованість» аналітичний облік ведеться за кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виникнення й погашення;

- на рахунку 34 «Короткострокові векселі одержані» аналітичний облік ведеться за кожним одержаним векселем у такому розрізі: векселі, строк сплати по яких ще не настав; векселі враховані банком; векселі, не оплачені у встановлений термін;

- на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» побудова аналітичного обліку повинна забезпечити отримання даних про заборгованість, строк сплати по якій ще не настав, а також заборгованість не сплачену в строк.

- на рахунку 37 «Розрахунки з різним дебіторами» аналітичний облік ведеться за кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виникнення й погашення. Аналітичний облік при розрахунках з підзвітними особами ведеться за кожною підзвітною особою, за позиками членам кредитних спілок - за кожним членом спілки, за розрахунками з працівниками - за кожним працівником;

- на рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів» аналітичний облік ведеться в розрізі боржників або за строками непогашення дебіторської заборгованості залежно від того, за яким методом здійснюється нарахування резерву сумнівних боргів [11].

2.3 Удосконалення обліку дебіторської заборгованості

Було досліджено визначення, класифікацію та ключові ознаки дебіторської заборгованості як об'єкту обліку, і було виявлено ряд недоліків,

на які потрібно звернути увагу.

По перше, класифікація дебіторської заборгованості є недосконалою та обмеженою, для вирішення даної проблеми, ми пропонуємо до облікової політики додатки класифікацію, яку ми наводили у розділі I. На нашу думку, це дозволило би упорядковувати суми заборгованостей більш детально, що полегшило аналітичний облік на даному підприємстві.

До другої проблеми можна віднести недосконалість робочого плану рахунків у розрізі обліку дебіторської заборгованості. Для вирішення даної проблеми я пропоную додати до робочого плану рахунків такі субрахунки резерву сумнівних боргів (табл. 2.19). Дане вдосконалення ми обумовлюємо тим, що в ПСБО 10 інформацію про залишок резерву сумнівних боргів за кожною статтею поточної дебіторської заборгованості, його утворення та використання у звітному році слід навести у примітках до річної фінансової звітності (форма № 5). Це означає, що облік резерву сумнівних боргів слід вести у розрізі окремих статей поточної дебіторської заборгованості та відображати його на окремих субрахунках, відкритих до рахунку 38.

Таблиця 2.19

Робочий план рахунків для ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1», із авторськими доопрацюванням

Синтетичні рахунки		Субрахунки 1 порядку	
Код	Назва	Код	Назва
38	Резерв сумнівних боргів	381	Із заборгованості за товари, роботи і послуги
		382	Із заборгованості за розрахунками із бюджетом
		383	Із заборгованості по авансам виданим
		384	Із заборгованості за розрахунки по нарахованим доходам
		385	Із заборгованості по внутрішніх розрахунках
		386	Із іншої дебіторської заборгованості

Третьою проблемою є відсутність кредитної політики підприємства, адже саме вона регулює всі заходи щодо управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємства, та направлена на вибір

оптимального рівня і раціональної структури оборотних активів з урахуванням специфіки діяльності кожного підприємства. Та дозволяє збільшити обсягів реалізації продукції в короткостроковому і довгостроковому періоді для досягнення необхідної прибутковості; досягти необхідної оборотності дебіторської заборгованості та обмежити відносного зростання простроченої дебіторської заборгованості.

3 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ НА ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛБОКОМБІНАТ № 1»

3.1 Структурно - динамічний аналіз дебіторської заборгованості

Фінансова стійкість підприємства багато в чому залежить і від того, яким чином воно будувало свої взаєморозрахунки з дебіторами, оскільки кошти, що знаходяться в дебіторській заборгованості, не приймають участі у господарському обороті підприємства і тому наявність великої дебіторської заборгованості негативно впливає на його фінансовий стан. Хоча виникнення дебіторської заборгованості в певних межах є нормальною ознакою процесу господарської фінансової діяльності будь-якого підприємства, зумовлене природою та особливостями діяльності, однак кожен господарюючий суб'єкт зацікавлений в оптимізації її обсягу. Передумовою розробки політики управління дебіторською заборгованістю на майбутній період є проведення аналізу стану її формування та ефективності, оцінки управління в звітному (або аналізованому) періоді [11]. За допомогою аналізу розробляються стратегія і тактика розвитку підприємства, обґрунтовуються плани та управлінські дії, проводиться перевірка виконання, знаходяться ресурси покращення якості господарювання, здійснюється оцінка результату діяльності підприємства, її підрозділів, працівників.

Аналіз дебіторської заборгованості необхідно починати з вивчення даних фінансової звітності (додатки Ж - Л), за якими визначають ступінь збільшення або зменшення їх протягом звітного періоду. Після аналізу дебіторської заборгованості доречно розпочати із розгорнутого горизонтального та вертикального аналізу показників дебіторської та кредиторської заборгованості. Результати показані в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Питома вага дебіторської заборгованості у порівнянні із оборотними активами та валютою балансу на ТДВ «Запорізький хлібокомбінат №1»,%

Показник	2016	2017	2018	Відхилення, +/-		
				2017/16	2018/17	2018/16
1	2	3	4	5	6	7
Частка дебіторської заборгованості у порівнянні із оборотними активами	76,44	75,49	67,15	-0,95	-8,34	-9,29
Продукцію, товари, роботи, послуги	63,33	64,81	54,85	+1,46	-9,96	-8,48
розрахунками: за виданими авансами	5,43	4,35	8,68	-1,08	+4,33	+3,26
з бюджетом	3,37	5,34	3,33	+1,96	-2,00	-0,04
Інша поточна дебіторська заборгованість	4,31	0,99	0,28	-3,31	-0,71	-4,02
Частка дебіторської заборгованості у порівнянні із валютою балансу	27,82	28,79	32,67	+0,97	+3,88	+4,85
Продукцію, товари, роботи, послуги	23,05	24,72	26,68	+1,67	+1,96	+3,63
розрахунками: за виданими авансами	1,98	1,66	4,22	-0,32	+2,56	+2,25
з бюджетом	1,23	2,04	1,62	+0,81	-0,41	+0,39
Інша поточна дебіторська заборгованість	1,57	0,38	0,14	-1,19	-0,42	-1,43

Представимо дані графічно на рисунку 3.1.

Рис. 3.1 Динаміка часток дебіторської заборгованості у порівнянні із оборотними активами та валютою балансу

Зміни дебіторської заборгованості у порівнянні із оборотними активами та валютою балансу в залежності від років продемонстровано на рис. 3.2:

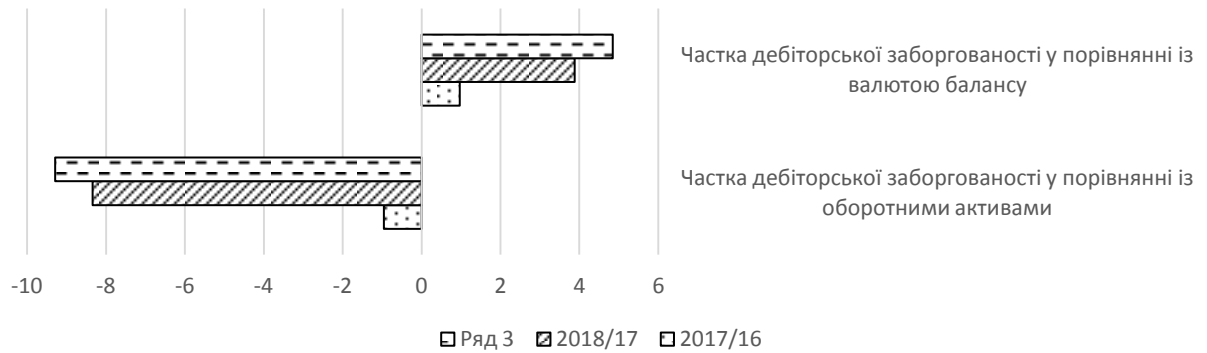

Рис. 3.2 Приріст часток дебіторської заборгованості у порівнянні із валютою балансу та оборотними активами

Як бачимо, частка дебіторської заборгованості у порівнянні із оборотними активами на дату балансу 2018 року зменшилась на 8,34% , аніж була на кінець 2017 року, та на 9,29 у порівнянні із 2016.

При цьому частка дебіторської заборгованості за продукцію, товари та послуги зменшилась на 8,48 у порівнянні із 2016 роком, і на 9,96 у порівнянні із 2017, частка розрахунків за виданими авансами, навпаки, збільшилась на 4,33 у порівнянні із 2017, та на 3,26 з 2016 роком, частка розрахунків з бюджетом зменшилась на 0,04 у порівнянні із 2016 роком, та на 2,00 із 2017. Частка іншої дебіторської заборгованості збільшилась на 4,85 у порівнянні із 2016 роком, та на 3,88 у порівнянні із 2017 роком. Частка дебіторської заборгованості у порівнянні із валютою балансу 2018 року збільшилась на 3,88 у порівнянні із 2017, та на 4,85 у порівнянні із 2016, при цьому частка дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги теж збільшилась, на 1,67 у порівнянні із 2017 роком, та на 3,63 із 2016, частка розрахунків за видами авансами теж має позитивну тенденцію – збільшилась на 1,96 у порівнянні із 2017 роком, та на 3,63 у порівнянні із 2016. Частка розрахунків із бюджетом має негативну тенденцію 2018 року порівняно із 2017 - 0,41, але при цьому має позитивну тенденцію у порівнянні із 2016 роком на 0,39. Частка іншої поточної дебіторської заборгованості теє має негативну тенденцію щодо 2017 року -0,42, та порівняно із 2016 роком -1,43.

Отже, значення частки дебіторської заборгованості щодо оборотних коштів і щодо валюти балансу є значним, оскільки говорить про суттєве відволікання оборотних коштів підприємства, але на звітну дату спостерігається значне зменшення даного показника в частці оборотних коштів, і деяке підвищення в частці валюти балансу.

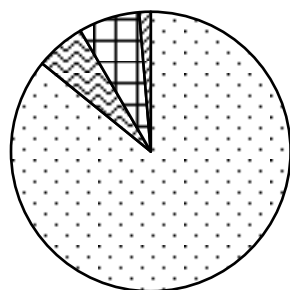
Тому, важливо проаналізувати динаміку структури дебіторської заборгованості в таблиці 3.2 та розгорнутий аналіз наведено у Додатку М.

Таблиця 3.2

Динаміка структури дебіторської заборгованості ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1»

Показники	2017 р.		2018 р.		Динаміка		
	тис.грн.	п.в.,%	тис.грн.	п.в.,%	абс. +/-	Т.Р.,%	п.в. +/-
Дебіторська заборгованість за:							
товари, роботи, послуги	13641	85,85	17371	81,68	+3730	127,34	-4,17
виданими авансами	916	5,76	2750	12,93	+1834	300,22	+7,17
розрахунками з бюджетом	1123	7,07	1056	4,97	-67	94,03	-2,1
Інша поточна дебіторська заборгованість	209	1,32	89	0,42	-120	42,58	-0,9
Всього	15889	100,0	21266	100,0	+5377	133,84	-

Динаміку структури дебіторської заборгованості за 2017 рік продемонстровано на рисунку 3.3.

- За товари, роботи, послуги
- За виданими авансами
- Із розрахунками з бюджетом
- Інша поточна дебіторська заборгованість

Рис. 3.3 Динаміка структури дебіторської заборгованості за 2017 рік

Також, динаміку структури дебіторської заборгованості доречно

продемонструвати за 2018 рік на рисунку 3.4:

Рис. 3.4 Динаміка структури дебіторської заборгованості за 2018 рік

Отже, проаналізувавши динаміку структури дебіторської заборгованості можна сказати, що найбільшу частку займає дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, в 2018 році вона збільшилась на 3730 тис. грн, що становить 81,68% всієї сукупності. Дебіторська заборгованість за виданими авансами збільшилась із 916 тис. грн до 2750 тис. грн, тобто на 1834 тис. грн, розрахунки із бюджетом, навпаки, зменшились, із 1123 тис грн до 1056 тис грн, і становлять 7,07% та 4,97% всієї сукупності відповідно. Інша поточна дебіторська заборгованість має теж тенденцію до зменшення на 120 тис. грн, що становить 42,58% темпу росту. Всього дебіторська заборгованість збільшилась із 15889 тис.грн до 21266 тис. грн, тобто на 5377 тис. грн, що становить 33,84% темпу приросту.

Також доречно проаналізувати динаміку структури кредиторської заборгованості в таблиці 3.4:

Таблиця 3.3

Динаміка структури кредиторської заборгованості на ТДВ
«Запорізький хлібокомбінат № 1»

Показники	2017 р.		2018 р.		Динаміка		
	тис.грн.	п.в.,%	тис.грн	п.в.,%	абс. +/-	Т.Р.,%	п.в. +/-
1	2	3	4	5	6	7	8
Поточна кредиторська заборгованість:							
за товари, роботи, послуги	9695	91,8	14889	95	+5194	153,57	+3,2

Продовження табл. 3.3

за розрахунками з бюджетом	77	0,73	294	1,88	+217	381,82	+1,13
за розрахунками із страхування	137	1,3	143	0,91	+6	104,38	+0,39
За розрахунками з оплати праці	310	2,94	334	2,13	+24	107,74	+0,81
Одержаними авансами	342	3,24	11	0,07	-331	3,22	-3,71
Всього	10561	100,0	15671	100,0	+5110	148,39	-

Динаміку структури кредиторської заборгованості за 2017 рік продемонстровано на рисунку 3.5.

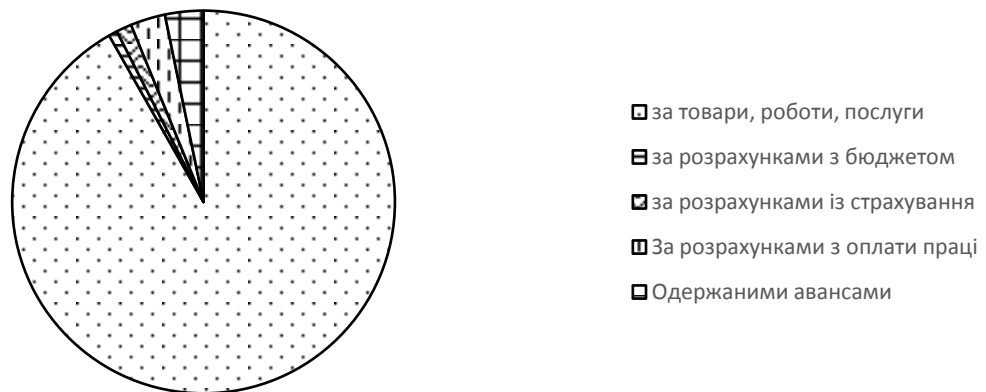

Рис. 3.5 Динаміка структури кредиторської заборгованості за 2017 рік

Також доречно продемонструвати динаміку структури кредиторської заборгованості за 2018 рік на рисунку 3.6.

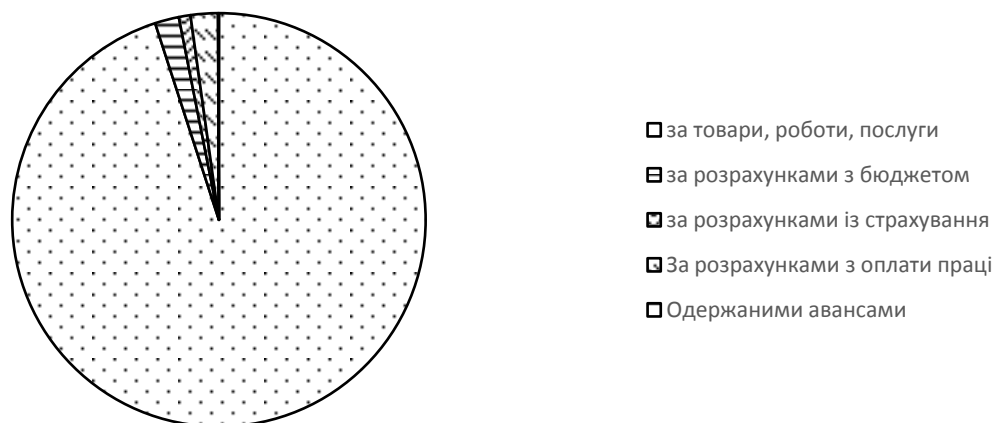

Рис. 3.6 Динаміка структури кредиторської заборгованості за 2018 рік

Отже, дослідивши динаміку структури кредиторської заборгованості можна зробити висновок, що найбільшу частку займає кредиторська заборгованість за торвари, роботи послуги, та займає у 2018 році 95% всієї сукупності, що на 3,2% більше, а ніж у 2017 році. Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками із бюджетом збільшилась у 2018 році на 217 тис. грн, і складає 381,82% темпу росту, кредиторська заборгованість із страхування має теж тенденцію до збільшення, так, у 2017 році вона складала 137 тис. грн, то в 2018 році – 143 тис. грн, тобто збільшилась на 4,38%. Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками із оплати праці у 2018 році збільшилась на 24 тис. грн, та складає 107,74% темпу росту. А кредиторська заборгованість за одержаними авансами, навпаки, зменшилась із 342 тис. грн до 11 тис. грн, що становить 3,22% темпу росту. Всього кредиторська заборгованість збільшилась із 10561 тис. грн до 15671 тис. грн, тобто на 5110 тис. грн, що становить 48,39% темпу приросту.

Наступним кроком в аналізі дебіторської заборгованості є АВС-аналіз.

АВС-аналіз - це класичний метод ранжирування дебіторської заборгованості (або інших активів компанії) за заданим факторам. Найбільш часто в якості розрахункових критеріїв використовуються вік або обсяг заборгованості [16]. Для мінімізації обсягу сумнівних і безнадійних боргів потрібно розробити оптимальну кредитну політику, спрямовану на вибір умов кредитування клієнтів. Одним з елементів кредитування покупців є формування кредитного рейтингу шляхом розподілу контрагента по групах. При класифікації дебіторів за основу можна взяти результати правила Парето 80/20 по одному з наступних параметрів (за вибором):

- обсяги прострочених боргів;
- середні строки прострочення заборгованості [18].

Ми для розрахунку візьмемо за основу обсяги прострочених боргів, розрахунки наведені у таблиці 3.5.

АВС – аналіз дебіторської заборгованості на ТДВ «Запорізький
хлібокомбінат №1»

Дебітор	Сума заборгованості	Частка, %	Накопичена частка, %	Група
1	2	3	4	5
ТОВ "САГІТТА - Т"	78900,08	43,11%	43,11%	А
ТОВ "Альянс - Україна"	34778,71	19,00%	62,11%	
ТОВ "Горяц - Т"	22157,89	12,11%	74,22%	
ТОВ «Амстор ТД»	15029,71	8,21%	82,43%	В
ТОВ "УКРМЕТ СМЦ"	12654,13	6,91%	89,35%	
ФОП "Анікі Н.В."	7000,00	3,82%	93,17%	
ФОП "Резник С.В"	4533,13	2,48%	95,65%	С
ТОВ "Естар"	4392,00	2,40%	98,05%	
ФОП "Кугель О.О"	2142,81	1,17%	99,22%	
ТОВ "Рег. Центр поводж. З відходами"	1147,30	0,63%	99,85%	
ПАТ «Укртелеком»	257,46	0,14%	99,99%	
ТОВ «Укргаз УГК»	8,88	0,00%	99,99%	
Запорізька митниця	7,77	0,00%	100,00%	
Всього	183009,87	100,00%		

Продемонструємо дані візуально на рисунку 3.7.

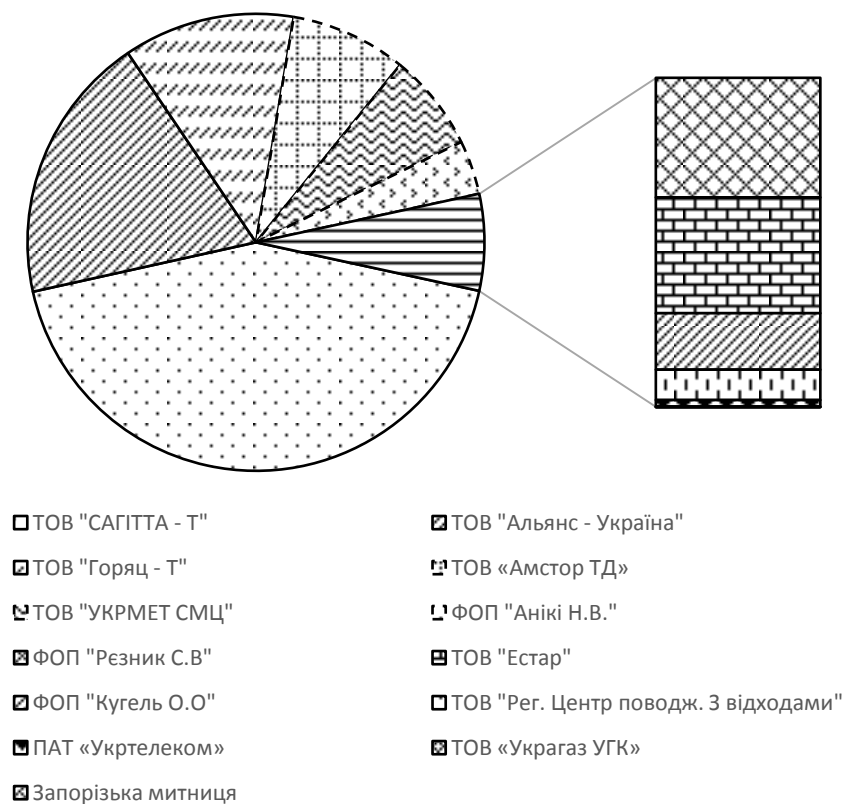

Рис. 3.7 Частка сум заборгованостей по дебіторам у загальній сукупності на ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1»

Отже, провівши аналіз за строками прострочення продажів, то перша група А включає в себе незначну кількість покупців, на яку припадає найвища питома вага боргів в загальному обсязі дебіторської заборгованості - близько 74%, до цієї групи ввійшли ТОВ «САГІТТА - Т» із сумою заборгованості 78900,08 грн, ТОВ «Альянс - Україна» із заборгованістю у розмірі 34778,71 грн, та ТОВ «Горяц - Т» із заборгованістю у сумі 22157,89 грн. Друга група В складається з середнього числа покупців із середньою питоною вагою боргів - близько 19%, до цієї групи ввійшли ТОВ «Амстор ТД», ТОВ «УКРМЕТ СМЦ», ФОП «Анікі Н.В.» із заборгованостями 15029,71 грн, 12654,13 грн та 7000,00 відповідно. У третю групу С входить значна кількість клієнтів з найменшою часткою боргів в загальному обсязі дебіторської заборгованості - приблизно 7%. Найбільш важливе значення для хлібокомбінату мають клієнти групи А. Цих покупців потрібно контролювати регулярно, краще щомісяця. Група В також вимагає регулярного моніторингу, але не настільки частого, наприклад, щоквартального. Численні покупці з групи С можуть контролюватися щорічно, оскільки мають дрібні борги перед підприємством.

3.2 Аналіз оборотності дебіторської заборгованості

Ліквідність дебіторської заборгованості визначається головним чином швидкістю і термінами її оборотності [28]. Якість дебіторської заборгованості визначається ступенем відповідності термінів заборгованості умовам платежу. Про якість керування дебіторською заборгованістю можна судити виходячи з аналізу оборотності дебіторської заборгованості, для чого використовуються відповідні коефіцієнти.

$$\text{Оборотність ДЗ} = \frac{\text{ВР}}{\text{ДЗ}_{\text{сер}}} \quad (3.1)$$

де ВР – виручка від реалізації;

$\text{ДЗ}_{\text{сер}}$ – середня дебіторська заборгованість.

Чим швидше обертається дебіторська заборгованість, тим менший ризик її непогашення [28]. Чим вищий є цей коефіцієнт, тим агресивніша політика стягнення платежів:

$$\text{Період погашення ДЗ} = \frac{360 \text{ днів}}{\text{оборотність ДЗ}} \quad (3.2)$$

Також важливий показник, коефіцієнт закріплення, визначається ставленням середньої суми дебіторської заборгованості до виручки від реалізації продукції:

$$K_z = \frac{\text{ДЗ}_{\text{сер}}}{\text{ВР}} \quad (3.3)$$

Цей коефіцієнт показує, в якому обсязі необхідно мати дебіторську заборгованість на гривню виручки від реалізації продукції. Чим більше оборотів зробить дебіторська заборгованість протягом певного періоду часу, тим менше величина показника їх закріплення [17].

Для визначення оборотності дебіторської заборгованості розрахуємо ці показники (табл. 3.5), розрахунки по всім видам дебіторської заборгованості показано в Додатку Н та П. Чим більший період погашення дебіторської заборгованості, тим вищий ризик її непогашення. Період до 60 днів вважається нормальним, до 90 днів – поганим, а більше 90 днів – суцільні проблеми.

Таблиця 3.5

Розрахунок оборотності дебіторської заборгованості (тис. грн.)

Показники	2017 рік		2018 рік		Абсолютне відхил. +; -	Темп	
	На початок року	На кінець року	На початок року	На кінець року		Росту, %	Приросту, %
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Дохід (виручка) від реалізації	98188		126477		+28289	128,81	+28,81
2. Дебіторська заборгованість	15479	16945	16945	21266	+4321	109,47	+9,47
3. Середньорічна ДЗ	16212		19105,5		2893,5	117,85	+17,85
4. Коефіцієнт оборотності ДЗ	6,06		6,62		+0,56	109,24	+9,24
5. Період оборотності ДЗ, дні	59,44		54,38		-5,06	91,49	-8,51
6. Коефіцієнт закріплення	0,17		0,15		-0,02	91,49	-8,51

Також доречно продемонструвати динаміку коефіцієнтів дебіторської заборгованості на рисунку 3.8.

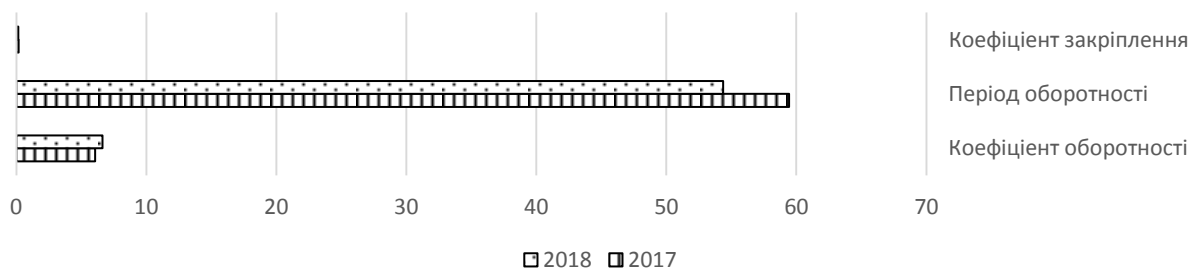

Рис. 3.8 Динаміка коефіцієнтів оборотності дебіторської заборгованості

Розрахунки свідчать що на ТДВ «Запорізький хлібокобінат № 1» швидкість обороту дебіторської заборгованості збільшилась із 6,06 до 6,62, тобто на 0,56 рази, в результаті тривалість одного обороту зменшилась на 5,06 днів, що свідчить про покращення фінансового становища підприємства. Закріплення ж дебіторської заборгованості на 1 грн. обсягу реалізованої продукції підприємством стало менше на 0,02 грн. на 1 грн. реалізованої продукції.

Значна питома частка в складі джерел коштів підприємства, як

знаємо, належить позиковим коштам, у тому числі і кредиторській заборгованості. Тому, необхідно вивчати та аналізувати разом із дебіторською заборгованістю і кредиторську, її склад, структуру, а потім провести порівняльний аналіз із дебіторською заборгованістю. І, у свою чергу, коефіцієнти оборотності та періоду одного обороту та порівнюються із аналогічними коефіцієнтами кредиторської заборгованості [56] (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Розрахунок оборотності кредиторської заборгованості (тис. грн.)

Показники	2017 рік		2018 рік		Абсолютне відхил. +; -	Темп	
	На початок року	На кінець року	На початок року	На кінець року		Росту, %	Приросту, %
1. Дохід (виручка) від реалізації	98188		126477		+28289	128,81	+28,81
2. Кредиторська заборгованість	13166	10561	10561	15671	+5194	148,39	+48,39
3. Середньорічна сума	11863,5		13116		1252,5	110,56	+10,56
4. Коефіцієнт оборотності КЗ	7,33		5,32		-2,01	72,58	-27,42
5. Період оборотності КЗ, дні	49,11		67,67		+18,56	137,78	+37,78
6. Коефіцієнт закріплення	0,12		0,1		-0,02	83,33	-16,67

Продемонструємо дані графічно на рисунку 3.9.

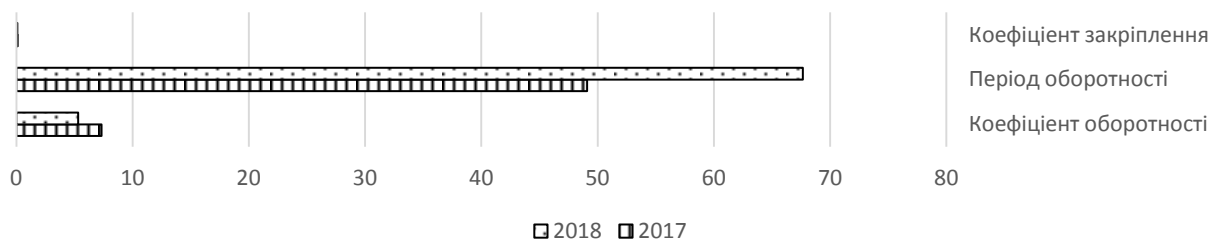

Рис. 3.9 Динаміка коефіцієнтів оборотності кредиторської заборгованості

Отже, за розрахунками ми можемо зробити висновок, що коефіцієнт оборотності у 2017 та 2018 році зменшився та становить 7,33 та 5,32, тобто

зменшився на 2,01 рази, в результаті тривалість одного обороту збільшилась на 18,56 днів. Але, не дивлячись на це, коефіцієнт закріплення свідчить про покращення використання кредиторської заборгованості, так як в минулому році на одиницю продукції доводилося 12 тис. грн заборгованості, то в звітному, цей показник зменшився до 10 тис. грн.

Надалі доцільно зробити порівняння показників дебіторської та кредиторської заборгованості (табл. 3.7):

Таблиця 3.7

Порівняння показників дебіторської та кредиторської заборгованості на ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1»

Показник	Заборгованість				Перевищення заборгованості			
	Дебіторська		Кредиторська		2017		2018	
	2017	2018	2017	2018	Деб.	Кред.	Деб.	Кред.
Заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	13641	17371	9695	14889	3946	-	2482	-
Заборгованість за виданими авансами	916	2750	342	11	574	-	2739	-
Заборгованість з бюджетом	1123	1056	77	294	1046	-	762	-
Інша поточна заборгованість	209	89	4184	5473	-	3975	-	5384
За розрахунками із страхування	-	-	137	143	-	137	-	143
За розрахунками з оплати праці	-	-	310	334	-	310	-	334
Всього	16945	21266	10561	15671	6384	-	5595	-

Продемонструємо дані за 2017 рік по дебіторській та кредиторській заборгованості з таблиці графічно на рисунку 3.10.

Рис. 3.10 Порівняння дебіторської та кредиторської заборгованості за 2017 рік

Порівняння дебіторської та кредиторської заборгованості за 2018 рік продемонстровано на рисунку 3.11.

Рис. 3.11 Порівняння дебіторської та кредиторської заборгованості за 2018 рік

Дані таблиці свідчать про перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською і в 2017, і в 2018 році на суму 6384 та 5595 грн відповідно. Це перевищення спостерігалось за такими позиціями:

- заборгованість за товари, роботи, послуги на 3946 тис. грн у 2017 році та 2482 тис. грн у 2018 році;
- заборгованість за виданими авансами на 574 тис. грн у 2017 році та на 2739 тис. грн у 2018 році;
- заборгованість з бюджетом на 1046 тис. грн та на 762 тис грн відповідно у 2017 та 2018 роках;

Винятком стало, перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською за іншою поточною заборгованістю у розмірі 3975 тис. грн у 2017 році, та 5384 тис. грн у 2018 р. Заборгованість за розрахунками із страхування та оплати праці є тільки кредиторська, тому розрахунки із страхування у 2017 році склали 137 тис. грн, у 2018 – 143 тис. грн, а розрахунки із оплати праці – 310 тис. грн та 334 тис. грн відповідно у 2017 та 2018 рр.

Також доцільно порівняти показники дебіторської та кредиторської заборгованості (табл. 3.8) за допомогою коефіцієнта співвідношення, який

розраховується як [17]:

$$\text{Спів} = \frac{\text{Поточна дебіторська заборгованість}}{\text{Поточна кредиторська заборгованість}} \quad (3.4)$$

Таблиця 3.8

Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості

Роки	Загальна сума заборгованості		Співвідношення дебітор. та кредитор. заборгованість	Рекомендоване значення	Відхилення
	Дебіторська	Кредиторська			
1	2	3	4	5	6
2017	16945	21266	0,8	<1	-0,2
2018	10561	15671	0,67		-0,32
Відхилення	-6384	-5595	-0,12		

Порівняння дебіторської та кредиторської заборгованості за 2017 та 2018 рр. продемонстровано на рисунку 3.12.

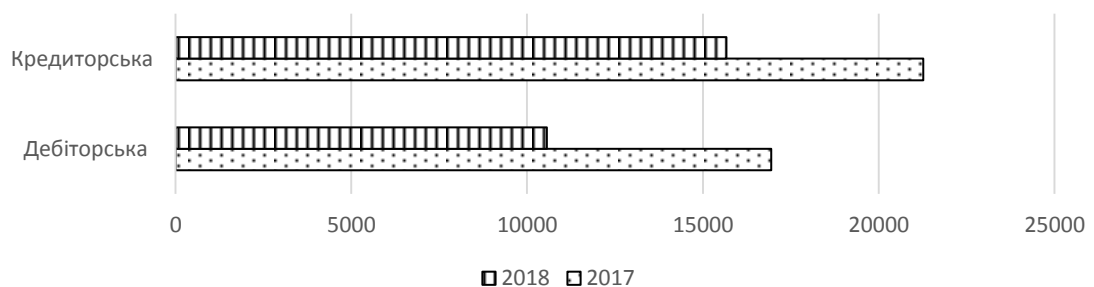

Рис. 3.12 Порівняння дебіторської та кредиторської заборгованості за 2017 та 2018 рр.

Порівняння співвідношень дебіторської та кредиторської заборгованості продемонстровано на рисунку 3.13.

Рис. 3.13 Порівняння співвідношень дебіторської та кредиторської заборгованості

З даних таблиці ми можемо зробити висновок, що коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості у 2017 році становив 0,8, а у 2018 році – 0,67, тобто він зменшився на 0,12. Значення є в межах норм, тому можна сказати, що підприємство працює раціонально.

Отже, з проведеного аналізу дебіторської заборгованості можна зробити висновок, що дебіторська заборгованість має досить велике значення для ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1», так як займає досить велику частку щодо оборотних коштів і щодо валюти балансу та говорить про суттєве відволікання оборотних коштів підприємства, але на звітну дату спостерігається значне зменшення даного показника в частці оборотних коштів, і деяке підвищення в частці валюти балансу. Проаналізувавши динаміку структури дебіторської заборгованості можна сказати, що найбільшу частку займає дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги і становить 81,68% всієї сукупності у 2018 році. У кредиторській заборгованості, також, найбільшу частку займає кредиторська заборгованість за товари, роботи послуги і складає 95% всієї сукупності на 2018 рік. Також було визначено дебіторів, які мають найбільш важливе значення для хлібокомбінату, так як мають найбільшу частку заборгованостей у всій сукупності, це ТОВ "САГІТТА - Т" із сумою заборгованості 78900,08 грн, ТОВ "Альянс - Україна" із заборгованістю у розмірі 34778,71 грн, та ТОВ "Горяц - Т" із заборгованістю у сумі 22157,89грн.

Аналіз також показав, що швидкість обороту дебіторської заборгованості збільшився із 6,06 до 6,62 разів, в результаті чого, тривалість одного обороту зменшилась на 5,06 днів, що свідчить про покращення фінансового стану підприємства, а ось коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, навпаки, зменшився у 2018 році та становить 5,32, що на 2,01 рази менше, а ніж у минулому році, в результаті чого тривалість одного обороту збільшилась на 18,56 днів. Порівняння дебіторської та кредиторської заборгованості показало, що дебіторська заборгованість перевищує кредиторську на 6384 тис. грн у 2017 році, та 5595 тис. грн у 2018 році. Як

бачимо, цей показник зменшився, і це є позитивною динамікою, так як підприємству необхідно гасити вчасно заборгованість перед кредиторами, а перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською, може ускладнювати цей процес. І за коефіцієнтом співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості ми бачимо, що всі показники у межах норм, і це означає, що підприємство працює раціонально.

3.3 Напрями підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю

На нашу думку, на ТДВ «Запорізькому хлібокомбінаті № 1» не має належного управління та аналізу дебіторської заборгованості, тому ми досить глибоко дослідили цю проблему та хочу звернути увагу на методи підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю хлібокомбінаті та пропоную до впровадження декілька взаємопов'язаних заходів:

- необхідний постійний аналіз та оцінка стану дебіторської заборгованості. Тобто, потрібно хоча б раз на тиждень виявляти можливості, ризики і загрози у розрізі дебіторської заборгованості, також визначати питому вагу дебіторської заборгованості в загальній сумі активів та оборотних активів;

- також ми розробили та пропонуємо до провадження робити щоденний звіт, в якому буде поділятися та оцінюватися дебіторська заборгованість за окремими її видами та строками погашення, при цьому заборгованість буде згрупована по відповідальним особам, які контролюють якийсь сегмент чи просто дебіторів. Приклад у Додатку Р;

- впровадження системи оцінки покупців. Її можна додати як окремий пункт до кредитної політики, а можна зробити окремо, як окремий

внутрішній стандарт. В цій системі можна передбачити визначення характеристик, які будуть оцінювати окремі групи покупців, їх кредитоспроможність та надійність. Як варіант, можна створити інформаційну базу для цього, в якій буде інформація упорядкована, прозора та достовірна. Також, в цій системі необхідно зазначити методи оцінки кредитоспроможності, надійності дебіторів, критерії їх групування та рекомендації щодо зменшення кількості потенційно неплатоспроможних дебіторів;

- потрібно розробити заходи управління дебіторської заборгованістю, тобто формувати кредитний рейтинг покупців, оцінювати реальну вартість та обертання дебіторської заборгованості, включення її до системи операційних бюджетів;

- також бажано використовувати сучасні форми рефінансування дебіторської заборгованості, тобто використовувати такі інструменти як: факторинг, кліринг, векселя, форфейтинг, застава, знижки, аутсорсинг, реструктуризація заборгованості;

- Необхідно щомісячне оцінювання ефективності управління дебіторською заборгованістю, це необхідно для виявлення недоліків ефективності кредитної політики, щоб у подальшому виправити їх.

ВИСНОВКИ

За результатами кваліфікаційної роботи обліку та аналізу дебіторської заборгованості на ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1», було досягнуто таких завдань:

Розкрито економічну сутність дебіторської заборгованості шляхом дослідження різних визначень від нормативно – правових актів до тлумачень різними авторами та надання свого, узагальнюючого визначення: «Дебіторська заборгованість – це угода, з юридичною або фізичною особою, про повернення коштів у майбутньому, за відвантажені товари, виконані роботи або надані послуги та не є фінансовим активом, призначеним для продажу».

Досліджено класифікацію дебіторської заборгованості серед науковців, та зроблено висновок, що єдність поглядів відсутня, тому ми систематизували та надали свою модель класифікації дебіторської заборгованості, яка, на нашу думку, розкриває економічну природу різних видів дебіторської заборгованості.

Проведено аналіз нормативної бази та спеціальної літератури з питань обліку дебіторської заборгованості підприємства.

Надано організаційно – економічну характеристику ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1» та проведений аналіз основних фінансових показників, таких як: ліквідність, фінансова стійкість, платоспроможність та рентабельність.

Досліджено діючу методику обліку операцій з дебіторської заборгованості на ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1» та виявлено ряд недоліків і запропоновано такі напрями її удосконалення:

- удосконалити класифікацію дебіторської заборгованості шляхом її деталізації;
- необхідно запровадити графік документообігу, так як це

спростить процес ведення бухгалтерського обліку шляхом мінімізації часу на обробку на кожній операції, на кожному робочому місці та у цілому з обробки документа;

- додати до плану рахунків субрахунки резерву сумнівних боргів за кожною статтею поточної дебіторсько заборгованості;

- необхідно запровадити кредитну політику підприємства, адже саме вона регулює всі заходи щодо управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємства, та направлена на вибір оптимального рівня і раціональної структури оборотних активів з урахуванням специфіки діяльності кожного підприємства. Та дозволяє збільшити обсягів реалізації продукції в короткостроковому і довгостроковому періоді для досягнення необхідної прибутковості; досягти необхідної оборотності дебіторської заборгованості та обмежити відносного зростання простроченої дебіторської заборгованості;

Проаналізовано стан дебіторської заборгованості ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1», що дає підставу зробити висновки про те, що дебіторська заборгованість займає досить значну частку в структурі оборотних засобів підприємств. Проведено аналіз оборотності дебіторської заборгованості та зроблена порівняльна оцінка з кредиторською заборгованістю. За результатами проведеного аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами на ТДВ «Запорізький хлібокомбінат № 1» запропоновано рекомендації щодо управління дебіторською заборгованістю для покращання фінансового стану:

- необхідно хоча б раз на тиждень виявляти можливості, ризики і загрози у розрізі дебіторської заборгованості, також визначати питому вагу дебіторської заборгованості в загальній сумі активів та оборотних активів;

- також ми розробили та пропонуємо до провадження робити щоденний звіт, в якому буде поділятися та оцінюватися дебіторська заборгованість за окремими її видами та строками погашення, при цьому заборгованість буде згрупована по відповідальним особам, які контролюють

якийсь сегмент чи просто дебіторів;

– потрібно впровадити систему оцінки покупців. В цій системі можна передбачити визначення характеристик, які будуть оцінювати окремі групи покупців, їх кредитоспроможність та надійність;

– потрібно розробити заходи управління дебіторської заборгованістю, тобто формувати кредитний рейтинг покупців, оцінювати реальну вартість та обертання дебіторської заборгованості, включення її до системи операційних бюджетів;

– також бажано використовувати сучасні форми рефінансування дебіторської заборгованості, тобто використовувати такі інструменти як: факторинг, кліринг, векселя, форфейтинг, застава, знижки, аутсорсинг, реструктуризація заборгованості;

– необхідно щомісячне оцінювання ефективності управління дебіторською заборгованістю, це необхідно для виявлення недоліків ефективності кредитної політики, щоб у подальшому виправити їх.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Андреева Г.І. Роль аналізу поточної дебіторської заборгованості при оцінці обґрунтованості управлінських рішень. URL : http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/52572/6/Andrieieva_Rol_analizu_potochnoi.pdf
2. Береза С. Л. Побудова облікової політики відображення грошових активів та дебіторської заборгованості. *Вісник ЖДТУ*. Житомир, 2007. № 1(23). С. 35–43.
3. Белозерцев В.Г. Щодо товарного кредиту та дебіторської заборгованості на підприємстві. Фірма «Колегіум». 2009. №11, с. 23-28.
4. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. *Фінанси України*. 2003. № 12. С. 24-36.
5. Бланк І.О. Фінансовий менеджмент : навч. посібн. Київ : Вид-во «Ника- Центр». 2004. 656 с.
6. Вдовенко Л.О. Платоспроможність підприємств : сутність та методика розрахунку показників. *Економічний аналіз*. 2012. Т. 10(2). С. 27-29.
7. Вірстюк Н.В., Воронцова І.І. Удосконалення системи обліку та управління дебіторської заборгованості на сучасному етапі. URL : http://www.rusnauka.com/13_NMN_2011/Economics/7_86543.doc.htm.
8. Воробйова І. А., Лисицина А.О. Механізм розвитку управління заборгованістю підприємства. *Збірник наукових праць НУК. Серія : економіка та управління підприємствами*. 2011. № 2. URL : <http://jnn.nuos.edu.ua/article/viewFile/25407/22873>.
9. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік і фінансова звітність в Україні : навч. - практич. посіб. Дніпропетровськ : ТОВ «Баланс-Клуб». 2001. 832 с.
10. Голов С.Ф., Костюшенко С.Ф. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами : приклади та коментарії: практич. посіб. Київ: Лібра. 2001. 670 с.

11. Городянська Л.В. Особливості організації дебіторської заборгованості на підприємстві. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2007. №6. С. 9-16.
12. Демкович А.А. Методи аналізу стану дебіторської заборгованості підприємства. URL : http://www.rusnauka.com/18_ADEN_2013/Economics/10_141810.doc.htm.
13. Драбаніч А.В. Дебіторська заборгованість, її виникнення та списання. XV Всеукраїнська наукова конференція «*Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні : теорія, методологія, організація*» № 643 від 24 березня 2017 року. Київ: НАСОА. 2017. С 32-36.
14. Євлаш Т.О. Інформаційне забезпечення обліку операцій з дебіторської заборгованості та його удосконалення. *Вісник Харківського державного університету харчування та торгівлі. Економічні науки*. Харків. 2010. № 4. С. 161-171.
15. Єригіна І.О. Проблема управління дебіторською заборгованістю підприємства та шляхи її вирішення. *Облік і аудит*. URL : http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2010/Economics/-63411.doc.htm.
16. Жежера М. Порівняльна характеристика методики проведення аналізу фінансового стану підприємств в Україні та за кордоном. *Економіка, фінанси, право*. 2009. №5.
17. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу : навч. посіб. Київ : Знання-прес. 2000. 205 с.
18. Калюга Є. Система внутрішньогосподарського контролю та удосконалення її ефективності на підприємства. *Вісник податкової служби України*. 2001. №33.
19. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент. Житомир : ЖІТІ. 2001. 440 с.
20. Коблянська О.І. Фінансовий облік : навч. посібник. Київ : Знання. 2004. 507 с.
21. Ковалев В. В. Финансовый анализ : Управление капиталом.

Выбор инвестиций. Анализ отчетности: 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Финансы и статистика. 2000. 512 с.

22. Ковбасюк М.Р. Економічний аналіз діяльності банків і підприємств : навчальний посібник. Київ : ВД «Скарби». 2001. 336 с.

23. Кононенко О., Маханько О. Аналіз фінансової звітності. Харків : Фактор. 2008. 208 с.

24. Крайник О.П., Клепнікова З.В. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Львів : Держ. Ун-тет «Львівська політехніка», 2001. 260 с.

25. Кручак Л.В. Бухгалтерський облік, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : *Всеукраїнська науково-практична конференція 25-26 жовтня 2013 р.: тези доповідей*. Чернігів : Черніг. держ. технол. ун-т. 2013. 160 с.

26. Лищенко О.Г. Бескота Г.М. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Держава і регіони*. Запоріжжя : Гуманіст. 2009. №1. с. 114-117.

27. Лівощко Т.В. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю промислового підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної компанії*. Випуск 4. С. 88-93.

28. Лігоненко Л.О., Ковальчук Г.В. Оцінка платоспроможності підприємства (методичні підходи). *Економіка, фінанси, право*. 2002. №10.

29. Малькова, Т.Н. Древняя бухгалтерия: какой она была? : навч. посібн. Москва : Изд-во «Финансы и статистика». 2003. 304 с.

30. Маслов С.І. Управління дебіторською заборгованістю та її прогнозування. *Фінанси України*. 2005. №2. С. 23–33.

31. Матицина Н.О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2006. №12. С. 38-42.

32. Мельник А.Є., Сорокопуд О.О. Аналіз дебіторської заборгованості : URL : http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2010/Economics/63069.doc.htm/.

33. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: навчальний посібник. Київ : КНЕУ. 2000. 132 с.

34. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» затверджений Комітетом з міжнародних бухгалтерських стандартів від 01.01.2012. URL : <http://vobu.ua/ukr/documents/item/msbo-1-podannia-finansovoi-zvitnosti> (дата звернення 21.08.19).

35. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», затверджений Комітетом з міжнародних бухгалтерських стандартів від 01.01.2012. URL : <https://zakon.help/files/article/7235/%D0%9C%D0%A1%D0%91%D0%9E%2039.pdf> (дата звернення 22.08.19).

36. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти» затверджений Комітетом з Міжнародних бухгалтерських стандартів від 01.01.2012. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/929_016 (дата звернення 23.08.19).

37. Момот Т.В. Управление дебиторской задолженностью предприятия. *Бизнес информация*. 2003. №11-12, с. 97-99.

38. Нашкерська Г.В. Фінансовий облік : навчальний посібник. Київ : Кондор. 2005. 503 с.

39. Новицька Н.В. Теоретичні аспекти понять дебіторська і кредиторська заборгованість. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. 286 с.

40. Новікова Н.М. Структурно-логічна модель управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2005. №1(43). С.75–82.

41. Педенко Н.Н., Голубева Н.Н., Педенко, Т.В. Управление дебиторской задолженностью. *Вісник національного технічного університету «ХПІ» : збірник наукових праць : «Технічний прогрес і ефективність виробництва»*. 2012. № 04. С. 127– 136.

42. Пересунько З.М., Щербо Д.І. Управління дебіторською заборгованістю на підприємстві : завдання, мета і методи. *Вінницький торговельно – економічний інститут КНТЕУ. Збірник тез.* URL : http://www.rusnauka.com/2_ANR_2010/Economics/7_57082.doc.htm.

43. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237. Дата оновлення 16.09.2019 URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (дата звернення 29.09.19).

44. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»: затвердж. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.2001. № 559. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01> (дата звернення 29.09.19).

45. Пушкар І.В., Вовушко М.Г. Проблемні аспекти обліку дебіторської заборгованості. *Збірник матеріалів XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях».* Запоріжжя : Видавництво ЗНУ, 2019. С. 120-122.

46. Пушкар І.В., Вовушко М.Г. Інструменти контролінгу в управлінні дебіторською заборгованістю. *Збірник матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Управління соціально-економічним розвитком регіонів та держави»* Запоріжжя : ЗНУ, 2019. С. 111-113.

47. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е. Б. Современный экономический словарь. 5-е изд., перераб. и доп. : Москва : ИНФРА-М. 2007. 495 с.

48. Рибалко О.М., Вовушко М.Г. «Облік дебіторської заборгованості за П(С)БО на МСФЗ. VII Міжнародна науково – практична конференція «Перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу в контексті євроінтеграції» від 23 травня 2019 року., Харків : «Діва плюс». 2019. С. 65-68.

49. Стоун Д., Хитчинг К. Бухгалтерський учет и финансовый анализ. пер. с англ. Ю.А. Огибин, Г.А. Огибив. Москва : Сирин. 2000. 302 с.
50. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посібник. Київ : КНЕУ. 2007. 554 с.
51. Фаріон І.Д., Перезовова І.В. Організація обліку, контролю й аналізу : навчальний посібник. Тернопіль : Економічна думка. 2007. 714 с.
52. Федорченко О.Є. Методи управління дебіторською заборгованістю на підприємстві. *Формування ринкової економіки : зб. наук. праць*. Київ : КНЕУ. 2008. Ч. II. С. 605–613.
53. Харій С. М. Дебіторська заборгованість та її значення в обліку. *Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки*. 2012. 423 с.
54. Хом`як Р.Л., Лемішковський В.І. Бухгалтерський облік та оподаткування : друге видання. Львів : бухгалтерський центр «АЖУР» 2009. 1112 с.
55. Чухно І.С. Методика аналізу дебіторської заборгованості підприємства. URL : <http://intkonf.org/chuhno-is-metodika-analizu-debitorskoyi-zaborgovanosti-pidpriemstva/>.
56. Швиданенко Г.О. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: Монографія. Київ : КНЕУ. 2007. 290 с.
57. Badu E., Edwards D. J., Owusu-Manu D. G. Trade credit and supply chain delivery in the Ghanaian construction industry: Analysis of vendor interactions with small to medium enterprises. *Journal of Engineering, design and technology*. 2012. 10(2). С. 360-379.
58. Boden R., & Paul, S. Y. Creditable behaviour? The intra-firm management of trade credit. *Qualitative Research in Accounting & Management*. 2014. 11(3). С. 260- 275.
59. Boissay F. Credits interentreprises et details de paiement: une theorie financiere. *Annales d'Economie et de Statistique*, 2004. (73). С.101-118.
60. Brennan M. J., Maksimovic V., Zechner J. Vendor Financing. *Journal*

of Finance. 1958. 43(5), C. 1127- 1141.

61. Brigham F. Eugene R. Fundamental of Financial Management, 4 th edition. Company. 2015. 692 c.

62. Chludek A. K. A note on the price of trade credit. Managerial Finance. 2011. 37(6). C.565 - 574.

63. Lamminmaki D, Leitch P. Refining Measures to Improve Performance Measurement of the Accounts Receivable Collection Function. JAMAR. 2011. 9(2). C.1-20.

64. Nobanee H., Abraham J. Current assets management of small enterprises. Journal of Economic Studies, 2015. 42(4). C. 549 560.

65. Owusu Manu D. G.. Holt G. D., Edwards D. J.. & Badu. E. Determinants of trade credit supply among the Ghanaian construction sector. Built Environment Project and Asset Management. 2011. 4(4). C. 368-383.

66. Snieska V., Draksaite A. Evaluation of sustainability of the general government debt in a small open economy. Mediterranean journal of social sciences. 2013. 4(9). C. 610-618.